

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

BUNGE LA TANZANIA

**TAARIFA YA SHUGHULI ZA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA
TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA KWA KIPINDI CHA
KUANZIA FEBRUARI, 2024 HADI JANUARI, 2025**

**IDARA YA KAMATI ZA BUNGE,
S.L.P 941,
DODOMA.**

FEBRUARI, 2025

YALIYOMO

SEHEMU YA KWANZA.....	1
1.0 UTANGULIZI.....	1
1.1 Maelezo ya Jumla.....	1
1.2 Muundo wa Taarifa.....	1
1.3 Msingi wa shughuli za Kamati na Njia zilizotumika kuteleleza Majukumu ya Kamati	2
1.4 Madhumuni ya Taarifa	2
1.5 Msingi wa Shughuli za Kamati	3
SEHEMU YA PILI	5
2.0 SHUGHULI ZILIZOTEKELEZWA NA UCHAMBUZI WA YALIYOBAINIKA.....	5
2.1 Kufanya ziara za ukaguzi wa utekelezaji wa Miradi ya ..... Maendeleo	5
2.2 Uchambuzi wa Miswada na Maazimio	15
2.3 Kushughulikia Bajeti.....	16
2.3.1 Utekelezaji wa Bajeti ya Wizara inayosimamiwa na Kamati pamoja na taasisi zilizo chini ya Wizara hiyo kwa Kipindi cha Nusu Mwaka (Julai – Disemba, 2024)	16
2.4 Utendaji wa Wizara na Taasisi zilizo chini ya Wizara	18
2.4.1 Shughuli zilizotekelezwa na Wizara na taasisi zilizo chini yake na yaliyobainika wakati wa kujadili taarifa za utekelezaji wa shughuli hizo.....	20
2.4.1.1 Makao Makuu ya Wizara	20
2.4.1.2 Wakala wa Barabara za Vijijini na Mijini (Tanzania Rural and Urban Roads Agency – TARURA)	25
2.4.1.3 Wakala wa Mabasi yaendayo Kasi Dar es Salaam (DART)	28
2.4.1.4 Shirika la Maendeleo la Jiji la Dar es Salaam	29
2.4.1.5 Shirika la Masoko la Kariakoo	31
2.4.1.6 Chuo cha Serikali za Mitaa	34
2.4.1.7 Shughuli zilizotekelezwa na Chuo cha Serikali za Mitaa	34
2.4.1.8 Changamoto zilizojitokeza wakati wa utekelezaji wa shughuli za Chuo cha Serikali za Mitaa	35
2.4.1.9 Bodi ya Mikopo ya Serikali za Mitaa.....	37
2.4.1.10 Shirika la Elimu Kibaha	39
2.4.1.11 Tume ya Utumishi wa Walimu	40

2.4.2 Utekelezaji wa Miradi na Programu mbalimbali katika Mamlaka za Serikali za Mitaa nchini	42
2.5 UTEKELEZAJI WA MAAZIMIO YA BUNGE.....	62
2.5.1 Mpango wa Ukarabati wa Shule Kongwe za Sekondari za Serikali.....	62
2.5.2 Utaratibu wa Halmashauri Nchini kutumia asiliia 10 ya mapato ya ndani kwa ajili ya mikopo kwa Makundi Maalum.....	63
2.5.3 Mradi wa Mabasi yaendayo kwa Haraka Dar es Salaam (DART).....	63
2.5.4 Uendeshaji wa Masoko Nchini	64
2.5.5 Shirika la Masoko ya Kariakoo	65
2.5.6 Wakala wa Barabara Vijijini na Mijini (TARURA)	66
2.5.7 Utekelezaji wa Miradi ya Kimkakati Katika Halmashauri Nchini.....	66
2.6 Kushiriki katika Semina	67
SEHEMU YA TATU.....	67
3.0 MAONI NA MAPENDEKEZO YA KAMATI	67
3.1 MAONI YA JUMLA.....	67
3.2 MAONI MAHSUSI	69
3.2.1 Uimarishaji wa Sekretarieti za Mikoa.....	69
3.2.2 Uimarishaji wa Shirika la Elimu Kibaha	69
3.2.3 Ulipaji wa fidia kwa ajili ya upishaji wa Mradi wa Mabasi ya Mwendokasi Dar es Salaam.....	70
3.2.4 Kutatua Mgogoro wa utekelezaji wa Mradi wa Mabasi yaendayo Kasi kati ya DART na UDART	70
3.2.5 Changamoto ya Udumavu Nchini.....	71
3.2.6 Halmashauri Kutumia Mapato ya Ndani kwa ajili ya Utengenezaji wa Barabara.....	72
3.2.7 Kuhusu Serikali kutenga na kupeleka fedha TARURA kama zinavyopitishwa na Bunge	72
3.2.8 Matumizi ya Mfumo wa Manunuzi wa NEST.....	73
3.2.9 Ukosefu wa hosteli kwa ajili ya wanafunzi wa Chuo cha Serikali za Mitaa – Hombolo.....	73
3.2.10 Uwepo wa wimbi kubwa la watumishi wa Afya na Elimu kuhama maeneo ya vijijini, hasa yenye mazingira magumu kwenda mijini.....	74
3.2.11 Halmashauri kuchangia Bodi ya Mikopo ya Serikali za Mitaa	75

3.2.12	Ukamilishaji wa Maboma ya Afya na Elimu na vyoo katika Halmashauri nchini	75
SEHEMU YA NNE		76
4.0	HITIMISHO	76

**TAARIFA YA SHUGHULI ZA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA
TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA KWA KIPINDI CHA
KUANZIA FEBRUARI, 2024 HADI JANUARI, 2025**

SEHEMU YA KWANZA

1.0 UTANGULIZI

1.1 Maelezo ya Jumla

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Kanuni ya 136(15) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Februari, 2023 ninaomba kuwasilisha mbele ya Bunge lako Tukufu, Taarifa ya Mwaka ya Shughuli za Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa, kwa kipindi cha kuanzia Februari, 2024 hadi Januari, 2025.

1.2 Muundo wa Taarifa

Mheshimiwa Spika, muundo wa taarifa hii umezingatia Kanuni ya 142 ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Februari, 2023, na kwa sababu hiyo taarifa hii imegawanyika katika maeneo makuu yafuatayo: -

- i) Sehemu ya Kwanza**, inatoa maelezo ya jumla ikiwemo msingi wa shughuli za Kamati, mbinu na njia zilizotumiwa na Kamati kutekeleza majukumu yake pamoja na orodha ya shughuli zilizotekelezwa kwa kipindi cha mwaka mmoja;

- ii) **Sehemu ya Pili**, inafafanua kuhusu shughuli zilizotekelezwa, uchambuzi wa yaliyojitokeza wakati wa utekelezaji, mafanikio na changamoto zilizojitokeza;
- iii) **Sehemu ya Tatu**, inatoa maoni ya jumla na mapendekezo, ili kuliwezesha Bunge kufanya maamuzi; na
- iv) **Sehemu ya Nne**, ni hitimisho na kutoa hoja kwa ajili ya Bunge kuweza kujadili na kufanya maamuzi.

1.3 Msingi wa shughuli za Kamati na Njia zilizotumika kuteleleza Majukumu ya Kamati

Mheshimiwa Spika, Kamati ilitekeleza majukumu yake kwa kuzingatia Kanuni ya 142(a) ya Kanuni za kudumu za Bunge Toleo la Februari, 2023, na kwa hiyo Kamati ilitumia njia kuu tatu kama ifuatavyo: -

- (i) Kutembelea na kukagua miradi ya maendeleo iliyo chini ya Wizara pamoja na Taasisi inazosisimamia;
- (ii) Kusoma na kuchambua taarifa za utekelezaji wa majukumu zilizowasilishwa na Wizara na Taasisi zilizo chini yake; na
- (iii) Kuandaa na kutoa maoni na ushauri kuhusu yatokanayo na taarifa za Wizara na Taasisi inazosisimamia.

1.4 Madhumuni ya Taarifa

Mheshimiwa Spika, kama inavyoelekezwa katika Kanuni ya 136(15) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Februari,

2023, Madhumuni ya Taarifa hii ni kubainisha mambo yanayohusu uendeshaji wa shughuli za Wizara na Taasisi inazosisimamia kwa kipindi cha Februari, 2024 hadi Januari, 2025. Lengo ni kuonesha mambo yanayohitaji kuboreshwa ili Bunge liyajadili kwa kuzingatia majukumu yake kwa mujibu wa Ibara ya 63(2) ya Katiba.

1.5 Msingi wa Shughuli za Kamati

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Ibara ya 63(2) ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Bunge kwa niaba ya wananchi, lina jukumu kubwa la kuisimamia na kuishauri Serikali. Aidha, Ibara ya 96(1) ya Katiba inaweka utaratibu na msingi wa uwepo wa Kamati za Bunge na utekelezaji wa majukumu ya Kamati ili kuliwezesha Bunge kutekeleza majukumu yake kwa ufanisi. Kanuni ya 137 kwa pamoja na Nyongeza ya Nane zinaweka msingi wa utekelezaji wa shughuli za Kamati za Kudumu za Bunge.

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Nyongeza ya Nane 5(4) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Februari, 2023, Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa imepewa jukumu la kusimamia shughuli za Ofisi ya Rais - Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa (TAMISEMI) pamoja na taasisi zilizo chini yake. Aidha, Nyongeza ya Nane, 7(1) (a-d) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Februari, 2023, imeainisha majukumu ya Kamati za Kudumu

za Bunge ikiwemo Kamati ya Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa kuwa ni pamoja na: -

- a) Kushughulikia Bajeti ya Ofisi ya Rais - Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa;
- b) Kushughulikia Miswada ya Sheria na Maazimio na Mikataba inayopendekezwa kuridhiwa na Bunge iliyo chini ya Ofisi ya Rais - Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa;
- c) Kushughulikia Taarifa za Utendaji za kila Mwaka za Ofisi ya Rais - Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa; na
- d) Kufuatilia utekelezaji wa majukumu ya Wizara, Taasisi na Idara zilizo chini ya Ofisi ya Rais - Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa.

SEHEMU YA PILI

2.0 SHUGHULI ZILIZOTEKELEZWA NA UCHAMBUZI WA YALIYOBAINIKA

Mheshimiwa Spika, katika Kipindi cha Mwaka 2024/2025, Kamati ilipata wasaa wa kutekeleza majukumu yake mbalimbali ambayo imepewa kwa mujibu wa Kanuni ya 137 na Nyongeza ya Nane, Kanuni ya 7(1) (a-d) ya Kanuni za Kudumu za Bunge Toleo la Februari, 2023. Shughuli ambazo Kamati imezitekeleza ni pamoja na: -

- (i) Kufanya ziara za ukaguzi wa miradi ya maendeleo iliyotengewa fedha kwa mwaka wa fedha 2023/2024 na mwaka wa fedha 2024/2025;
- (ii) Kupokea, kuchambua na kujadili Taarifa ya Utekelezaji wa Bajeti kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024 na mwelekeo wa bajeti kwa mwaka wa fedha 2024/2025;
- (iii) Kupokea, kuchambua na kujadili taarifa za utendaji wa Wizara na Taasisi inazosisimamia; na
- (iv) Kushiriki Semina za mafunzo.

2.1 Kufanya ziara za ukaguzi wa utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo

Mheshimiwa Spika, Kwa kuzingatia matakwa ya Kanuni ya 117(1) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Februari 2023, Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa ilipata wasaa wa kupokea na kujadili taarifa

mbalimbali za miradi ya maendeleo inayotekelezwa na Wizara na Taasisi inazozisimamia. Aidha, Kamati ilifanikiwa kufanya ziara katika mikoa kumi na tano (15) ambayo ni Arusha, Manyara, Kilimanjaro, Tanga, Dar es Salaam, Pwani, Morogoro, Iringa, Njombe, Songwe, Rukwa, Katavi, Tabora, Singida na Dodoma na kukagua jumla ya miradi 81.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilifanya ukaguzi wa miradi 14 Mkoa wa Dar es Salaam, miradi minne (4) Mkoa wa Singida, miradi 10 Mkoa wa Morogoro, miradi mitatu (3) Mkoa wa Dodoma, miradi 12 Mkoa wa Iringa, miradi tisa (9) Mkoa wa Njombe, miradi mitatu (3) Mkoa wa Pwani, miradi sita (6) Mkoa wa Rukwa, miradi mitano (5) Mkoa wa Katavi, miradi miwili (2) Mkoa wa Songwe, miradi mitatu (3) Mkoa wa Manyara, miradi minne (4) Mkoa wa Arisha, miradi minne (4) Mkoa wa Kilimanjaro, na miradi miwili (2) Mkoa wa Tanga. Oradha ya miradi iliyotembelewa na Kamati kwa kipindi cha Februari, 2024 hadi Januari, 2025 ni kama inavyoonekana hapa chini: -

- (i) Mradi wa Kituo cha Kisasa cha Mabasi Mwenge – Kindoni, Dar es Salaam.
- (ii) Mradi wa Ujenzi wa Uwanja wa Mpira wa Miguu wa Halmashauri ya Manispaa ya Kinondoni (KMC) – Dar es Salaam;
- (iii) Mradi wa Ujenzi wa Barabara za Jamirex (Msikitini) KM 0.2 na Kimbiji Km. 0.2 kwa kiwango cha zege Pamoja na Barabara ya Zahanati (Mwaifuge) Km.

0.2 na Nakiete 0.2 Km kwa kiwango cha lami – Kinondoni, Dar es Salaam;

- (iv) Mradi wa Ujenzi wa Vyumba Kumi vya Madarasa katika Shule ya Sekondari ya Songolo Mnyonge – Kinondoni, Dar es Salaam;
- (v) Mradi wa Ujenzi wa Kituo cha Afya Kibada – Halmashauri ya Wilaya ya Kigamboni, Dar es Salaam;
- (vi) Mradi wa Ujenzi wa Machinjio ya Kisasa Bamba katika Halmashauri ya Wilaya ya Kigamboni, Dar es Salaam;
- (vii) Mradi wa Ukarabati na Ujenzi wa Soko la Kariakoo, Dar es Salaam;
- (viii) Mradi wa ujenzi wa miundombinu na uendeshaji wa mabasi yaendayo haraka Dar es Salaam;
- (ix) Mradi wa Kupima, Kupanga na Kumilikisha Ardhi - Halmashauri ya Wilaya ya Manyoni, Singida;
- (x) Mradi wa Ujenzi wa Shule Mpya ya Sekondali ya Wasichana ya Mkoa wa Morogoro - Bwakila Chini, Morogoro;
- (xi) Mradi wa Ujenzi wa Shule ya Sekondari ya Homboza, Morogoro;
- (xii) Mradi wa Ujenzi wa Maabara ya Shule ya Sekondari ya Bunduki katika Halmashauri ya Wilaya ya Mvomero, Morogoro;
- (xiii) Mradi wa Ujenzi wa Jengo la Tume ya Utumishi wa Walimu, Njedengwa, Dodoma;

- (xiv) Mradi wa Ujenzi wa Kituo cha Afya Mninga katika Halmashauri ya Wilaya ya Mufindi, Iringa;
- (xv) Mradi wa Ujenzi wa Zahanati ya Ihegela katika Halmashauri ya Wilaya ya Mufindi, Iringa;
- (xvi) Mradi wa Ujenzi wa Jengo la Huduma za Dharula katika Hospitali ya Halmashauri ya Mji Makambako, Njombe;
- (xvii) Mradi wa Ujenzi wa Zahanati ya Ngamanga katika Halmashauri ya Wilaya ya Wanging'ombe, Njombe;
- (xviii) Ujenzi wa Hospitali ya Wilaya Wanging'ombe, Njombe;
- (xix) Mradi wa Ujenzi wa Kituo cha Afya Wanging'ombe katika Halmashauri ya Wilaya ya Wanging'ombe, Njombe;
- (xx) Mradi wa Ujenzi wa Kituo cha Afya Muungano – Kifanya katika Halmashauri ya Mji Njombe;
- (xxi) Mradi wa Ujenzi wa Wodi ya Mama na Mtoto katika Hospitali ya Mji Njombe (KIBENA).
- (xxii) Mradi wa Ujenzi wa Zahanati ya Mdasi – Halmashauri ya Wilaya ya Wanging'ombe, Njombe;
- (xxiii) Mradi wa uboreshaji wa Hospitali ya Mji Mafinga, Iringa;
- (xxiv) Mradi wa Ujenzi wa Zahanati ya Rungemba katika Halmashauri ya Wilaya ya Mufindi, Iringa;

- (xxv) Mradi wa Ujenzi wa Kituo cha Afya Mtwango katika Halmashauri ya Wilaya ya Njombe, Njombe;
- (xxvi) Ujenzi wa Barabara ya Nyombo - Welela (km 13) kwa kiwango cha changarawekwab katika Halmashauri ya Wilaya ya Njombe, Njombe;
- (xxvii) Mradi wa Ujenzi wa Barabara ya Itipingi – Kichiwa (kilometa 8), Kidegembye – Msima (kilometa 5) na Msima – Matiganjora (kilometa 5.6) kwa kiwango cha changarawe katika Halmashauri ya Wilaya ya Njombe, Njombe;
- (xxviii) Mradi wa Uondoaji Vikwazo katika Barabara ya Ilula – Ilambo katika Halmashauri ya Wilaya ya Kilolo, Iringa;
- (xxix) Mradi Ujenzi wa Barabara ya Makondeko – Ndolezi (Km. 1.7) kiwango cha Lami katika Halmashauri ya Mji wa Mafinga, Iringa;
- (xxx) Mradi wa Ujenzi wa Barabara za Mwamkoa – Mbagala (Km 0.50), Mdeka-Rift Valley (Km. 0,37) na Msangarufu (Km. 0.19) kwa Kiwango cha Lami katika Halmashauri ya Mji wa Mafinga, Iringa;
- (xxxi) Mradi wa Ujenzi wa Barabara za Mji wa Igowele Km. 1 kwa kiwango cha Lami katika Halmashauri ya Wialaya ya Mufindi, Iringa;
- (xxxii) Mradi wa Ufunguzi wa Barabara za Maduma – Iyayi (Km. 13.90) na Ihowanza – Idope (Km. 6.80) Katika Halmashauri ya Wilaya ya Mufindi, Iringa;

- (xxxiii) Mradi wa Ujenzi Shule Mpya ya Bweni ya Wasichaana ya Mkoa wa Iringa;
- (xxxiv) Mradi wa Ujezi wa Kituo cha Afya Nyalumbu katika Hamashauri ya Wilaya ya Kilolo, Iringa;
- (xxxv) Mradi wa Ujenzi wa Kituo cha Afya Ilula katika Hamashauri ya Wilaya ya Kilolo, Iringa;
- (xxxvi) Mradi wa Ujenzi wa Barabara ya kuelekea Ofisi za Halmashauri ya Kibaha Vijijini yenye urefu wa 600M kwa kiwango cha Lami katika Halmashauri ya Kibaha Vijijini, Pwani;
- (xxxvii) Mradi wa Ujenzi wa Barabara ya Visiga – Zegereni (12.5KM) kwa kiwango cha Lami katika Halmashauri ya Wilaya ya Kibaha, Pwani;
- (xxxviii) Mradi wa Ujenzi wa Barabara ya Picha ya Ndege – Bokotimiza Km. 1.25KM kwa kiwango cha Lami katika Halmashauri ya Mji wa Kibaha, Pwani;
- (xxxix) Mradi wa Ujenzi wa Kituo cha Biashara na Usafirihaji cha Afrika Mashariki katika Ubungo, Dar es Salaam;
- (xl) Mradi wa Ujenzi wa miundombinu ya Kituo cha Afya Mpui katika halmashauri ya Wilaya ya Sumbawanga, Rukwa;
- (xli) Mradi wa Ujenzi wa miundombinu ya Hospitali ya Manispaa ya Sumbawanga – ISOFU, Rukwa;
- (xlii) Ujenzi wa Shule Mpya ya Mkondo Mmoja (Shule ya Msingi Kituku) katika halmashauri ya Wilaya ya Nkasi, Rukwa;

- (xliii) Mradi wa Ujenzi wa Barabara mpya ya Chala – Ifundwa kwa kiwango cha changarawe katika Halmashauri ya Wilaya ya Nkasi, Rukwa;
- (xliv) Mradi wa Ujenzi wa Hospitali ya Wilaya ya Nkasi, Rukwa;
- (xlv) Mradi wa Ujenzi wa madaraja matatu barabara ya Laela – Kavifuti – Miangalua katika Halmashauri ya Wilaya ya Nkasi, Rukwa;
- (xlvi) Mradi wa ujenzi wa Miundombinu ya Barabara katika Barabara ya Stand kwa kiwango cha lami (double surface dressing) 1.275km katika Halmashauri ya Manispaa ya Mpanda, Rukwa;
- (xlvii) Mradi wa Utanuzi wa Barabara za Mpanda Manispaa kwa kiwango cha lami katika Halmashauri ya Manispaa ya Mpanda, Katavi;
- (xlviii) Ujenzi wa Shule Mpya ya Wavulana ya Katavi kupitia Mradi wa Sequip;
- (xlix) Mradi wa Ujenzi wa Barabara ya Ifinsi – Bugwe (Km21) kwa kiwango cha Changarawe;
- (I) Mradi wa Ujenzi Wa Daraja La Kigamboni (*Arch Bridge*) wenye namba ya Mkataba AE.092/WB-RISE.P164920/378969/2023/2024/W/01-LOT1 katika Halmashauri ya Wilaya ya Tanganyika, Katavi;
- (II) Mradi wa Ujenzi wa jengo la Ghorofa sita katika hospitali ya Mbagala Rangi Tatu katika Halmashauri ya Manispaa ya Temeke, Dar es Salaam;

- (lii) Mradi wa Ujenzi wa Soko la Mbagala Zakheem katika Halmashauri ya Manispaa ya Temeke, Dar es Salaam;
- (liii) Mradi wa Ujenzi wa Shule ya Sekondari Mangaya katika Halmashauri ya Manispaa ya Temeke, Dar es Salaam;
- (liv) Mradi wa Ujenzi wa Mfereji wa Serengeti na Bwawa kuhifadhia maji ya Mvua kwa muda katika Halmashauri ya Manispaa ya Temeke, Dar es Salaam;
- (lv) Mradi wa Ujenzi wa Bweni na Bwalo katika Shule ya Sekondari Kibasila katika Halmashauri ya Manispaa ya Temeke, Dar es Salaam;
- (lvi) Mradi wa Ujenzi wa Shule mpya ya Msingi Samia katika Halmashauri ya Wilaya ya Urambo, Tabora;
- (lvii) Mradi wa Ujenzi wa Shule mpya ya Sekondari Igunguli Katao katika halmashauri ya Wilaya ya Urambo, Tabora;
- (lviii) Mradi wa Ujenzi wa Miundombinu ya Shule ya Sekondari Ntahondi katika Halmashauri ya Wilaya ya Uyui, Tabora;
- (lix) Mradi wa Ujenzi wa Shule ya Msingi mpya ya Mbugani yenye mikondo miwili katika Halmashauri ya Manispaa ya Tabora;
- (lx) Mradi wa Ujenzi wa Shule mpya ya Kidatu yenye mikondo miwili Halmashauri ya Wilaya ya Urambo, Tabora;

- (Ixi) Mradi wa Ujenzi wa Majengo Mapya Shule ya Msingi Mabatini katika Halmashauri ya Wilaya ya Tabora;
- (Ixii) Mradi wa Ujenzi wa madarasa 3 na matundu 3 ya vyoo Shue ya Msingi Kalunde Halmashauri ya Wilaya ya Tabora;
- (Ixiii) Mradi wa Ujenzi wa Madarasa 3 na matundu 3 ya vyoo Shule ya Msingi Kizigo katika Halmashauri ya Wilaya ya Tabora;
- (Ixiv) Mradi wa Ujenzi wa madarasa 2 na matundu 3 ya vyoo Shule ya Msingi Chemchem katika Halmshauri ya Manispaa ya Tabora;
- (Ixv) Mradi wa Ujenzi wa Shule Mpya ya Sekondari ya Kakola katika Halmashauri ya Wilaya ya Tabora;
- (Ixvi) Mradi wa Ujenzi wa Shule ya Sekondari ya Wasichana Solya katika Halmashauri ya Wilaya ya Manyoni, Singida;
- (Ixvii) Mradi wa Ujenzi wa Barabara ya Ikungi – Ihanja Mita 750 kwa kiwango cha Lami nyepesi katika Halmashauri ya Wilaya ya Ikungi, Singda;
- (Ixviii) Mradi wa Ujenzi wa Daraja la Minyughe katika Halmshauri ya Wilaya ya Ikungi, Singida;
- (Ixix) Mradi wa Ujenzi wa Barabara ya Mugabe 0.6 Km kwa kiwango cha lami (DSD) **(Mradi Namba 4170 (10/011/2023/2024/W/17) – Manyara;**

- (lxx) Mradi wa Ujenzi wa Barabara ya Nakwa 0.65 Km kwa kiwango cha lami (DSD) **Mradi Namba 4170 (S10/011/2023/2024/W/21) – Manyara;**
- (lxxi) Mradi wa Ujenzi wa shule mpya ya Mkoa ya Wasichana wa Manyara (Babati) **Mradi Namba 4390 – Manyara;**
- (lxxii) Ujenzi wa jengo la OPD, Ujenzi wa jengo la X-ray, Ujenzi wa Jengo la maabara, na ujenzi wa jengo la kuhifadhia maiti katika Hospitali ya Halmashauri ya Wilaya ya Arusha; **Mradi Namba 6212 – Arusha;**
- (lxxiii) Mradi wa Ujenzi wa Jengo la OPD, Ujenzi wa kichomea taka, Ujenzi wa Maabara, Ukarabati wa majengo ya Hospitali katika Hospitali ya Halmashauri ya Wilaya ya Meru, **Mradi Namba 6212 – Arusha;**
- (lxxiv) Mradi wa Kuboresha barabara ya RHM-Oltrumet Hospital kwa kiwango cha lami Ngumu mita 500, **Mradi Namba 4170 (S10/001/2023/2024/W/43) – Arusha;**
- (lxxv) Mradi wa Ujenzi wa barabara ya Longido Sekondari - Kanisa la KKKT kwa kiwango cha lami **Mradi Namba 4170 (S10/001/2023/2024/W/69) – Arusha;**
- (lxxvi) Mradi wa Marekebisho ya sehemu korofi katika Barabara ya Ndesingawa na Mahakama Abumalya hadi mzunguko wa sabasaba katika

Manispaa ya Moshi **Mradi Namba 4170 S10/009/2023/2024/W/09) – Kilimanjaro;**

(lxxvii) Mradi wa Ujenzi wa jengo la Utawala, Mionzi, jengo la kufulia na jengo la dawa katika Hospitali ya Wilaya – Moshi (**Mradi Namba 5401) – Kilimanjaro;**

(lxxviii) Mradi wa Ujenzi wa Shule ya sekondari Saasisha (Halmashauri ya Wilaya ya Hai) **Mradi Namba 4390 – Kilimanjaro;**

(lxxix) Mradi wa Ujenzi wa Barabara ya Makoye – Mferejini (Halmashauri ya Wilaya ya Hai) **Mradi Namba 4170 (AE/092/2022/2023/KLM/W/54) – Kilimanjaro;**

(lxxx) Mradi wa Ujenzi wa Nyumba ya Viongozi (Rest House) (**Mradi Namba 6212) – Tanga;**

(lxxxi) Mradi wa Ujenzi wa miundombinu shule mpya ya Sekondari Kiomoni (**Mradi Namba 4390) – Tanga;**

Mheshimiwa Spika, miradi iliyotajwa baadhi yake ilitolewa taarifa wakati wa vikao vya Bunge la Bajeti. Aidha, miradi iliyosalia ilitembelewa na kukaguliwa wakati wa vikao vingine vya Kamati vilivyofanyika baada ya Bunge la Bajeti.

2.2 Uchambuzi wa Miswada na Maazimio

Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Februari, 2024 hadi Januari, 2025 Kamati haikushughulikia muswada wowote wa

Sheria wala maazimio ya kuridhiwa na Bunge yanayotokana na Ofisi ya Rais - Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa.

2.3 Kushughulikia Bajeti

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Kanuni ya 117(2) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Februari, 2023, mara baada ya ukaguzi wa miradi ya maendeleo, Kamati ilipata wasaa wa kupokea, kuchambua, kuhoji na kujadili taarifa za utekelezaji wa maoni ya Kamati na utekelezaji wa Bajeti kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024 pamoja na kuchambua, kuhoji, kujadili na hatimaye kutoa maoni, ushauri na mapendekezo kuhusu Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara inayoisimamia kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025.

Mheshimiwa Spika, Taarifa ya kina ya Uchambuzi wa Bajeti inayosimamiwa na Kamati pamoja na maoni na ushauri wa Kamati viliwasilishwa katika Mkutano wa Kumi na Tano wa Bajeti uliomalizika Mwezi Juni, 2024. Aidha, kwa maoni yale ambayo hayakutekelezwa, Kamati itaendelea kuyasisitiza maoni hayo katika Taarifa hii.

2.3.1 Utekelezaji wa Bajeti ya Wizara inayosimamiwa na Kamati pamoja na taasisi zilizo chini ya Wizara hiyo kwa Kipindi cha Nusu Mwaka (Julai – Disemba, 2024)

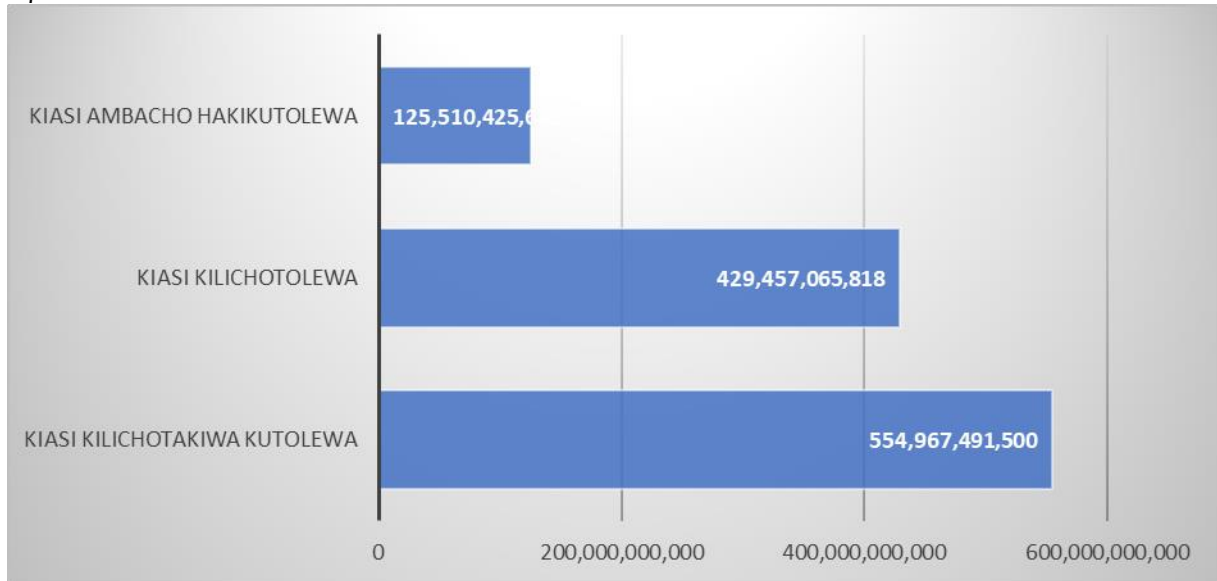
Mheshimiwa Spika, kuhusu utekelezaji wa bajeti kwa kipindi cha nusu mwaka (Julai – Disemba, 2024), napenda kulijulisha Bunge lako Tukufu kuwa hali ya utolewaji wa fedha kwa Ofisi

ya Rais - Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa si wa kuridhisha, hasa kwenye fedha za miradi ya maendeleo.

Mheshimiwa Spika, Wizara pamoja na taasisi zilizo chini yake ilitengewa kiasi cha **Shilingi 1,109,934,983,000** kwa ajili ya matumizi ya kawaida na matumizi ya maendeleo. Hadi kufikia Disemba 2024, jumla ya **Shilingi 429,457,065,818.22** kilikuwa kimepokelewa, sawa na **asilimia 38.7** tu ya fedha zilizotengwa na zilizoidhinishwa. Aidha, kiasi kilichopaswa kuwa kimekwishakutolewa hadi Disemba, 2024 ni **Shilingi 554,967,491,500**, kiasi ambacho hakijapelekwa ni **Shilingi 125,510,425,682**. *(Tazama mchanganuo kielelezo Na. 1).*

Mheshimiwa Spika, kwa ujumla hali ya utolewaji wa fedha kwa Wizara hii si ya kuridhisha kwani Kamati imebaini fedha zilizotolewa kwa Wizara ni asilimia 38 tu badala ya walau asilimia 50 iliyotarajiwa kwa kipindi cha nusu mwaka (Julai – Disemba, 2025). **Kamati inaishauri Serikali kupelea fedha kwenye Wizara hii ili iweze kuwahudumia wananchi vile inavyopaswa.**

Kielelezo Na. 1 – Ulinganisho wa utolewaji wa Bajeti kwa OR-TAMISEMI kwa kipindi cha Julai – Disemba, 2024

Chanzo: Taarifa za Wizara na Usanifu wa Kamati

2.4 Utendaji wa Wizara na Taasisi zilizo chini ya Wizara

Mheshimiwa Spika, utekelezaji wa shughuli za Ofisi ya Rais - Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa kwa mwaka wa fedha 2024/2025 ulizingatia Mpango Mkakati wa Ofisi ya Rais TAMISEMI wa Miaka Mitano 2021/2022 – 2025/2026, Ilani ya CCM kwa ajili ya Uchaguzi Mkuu wa Mwaka 2020, Hotuba ya Mheshimiwa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania aliyoitoa wakati akilihutubia Bunge la Kumi na Mbili la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania tarehe 22 Aprili, 2021, Mwongozo wa Kuandaa Mpango na Bajeti kwa Mwaka 2024/2025, Sheria ya Bajeti Sura 439, Sera za Kisekta, Maelekezo mbalimbali ya Viongozi wa Kitaifa, Dira ya Taifa ya Maendeleo 2025, Malengo yaliyomo katika Mpango wa Tatu wa Taifa wa Maendeleo wa Miaka Mitano 2021/2022 -

2025/2026, Malengo ya Maendeleo Endelevu 2030 na Agenda Afrika 2063.

Mheshimiwa Spika, Katika vikao vya Kamati vilivyofanyika mwezi Agosti, 2024; Oktoba 2024; na Januari, 2025 Kamati ilipokea, ilichambua na kujadili Taarifa mbalimbali za Utendaji wa Ofisi ya Rais - Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa pamoja na taasisi zilizo chini yake. Taarifa zilizowasilishwa na kuchambuliwa Kamati ni kama ifuatavyo:

-

- (i) Taarifa ya Ofisi ya Rais Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa kuhusu utendaji wa Wizara hiyo;
- (ii) Taarifa ya Ofisi ya Rais - Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa kuhusu Utendaji wa Wakala wa Barabara za Vijijini na Mijini (*Tanzania Rural and Urban Roads Agency – TARURA*);
- (iii) Taarifa ya Ofisi ya Rais - Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa kuhusu Utendaji wa Taasisi ya Wakala wa Mabasi yaendayo Kasi Dar es Salaam (*The Dar es Salaam Rapid Transport*);
- (iv) Taarifa ya Ofisi ya Rais - Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa kuhusu Utendaji wa Shirika la Masoko la Kariakoo;
- (v) Taarifa ya Ofisi ya Rais - Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa kuhusu Utendaji wa Tume ya Walimu;
- (vi) Taarifa ya Ofisi ya Rais - Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa kuhusu Utendaji wa Shirika la Maendeleo la Jiji la

Dar es Salaam (*Dar es Salaam Development Cooperation - DDC*); na

(vii) Taarifa ya Ofisi ya Rais - Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa kuhusu Utendaji wa Shirika la Elimu Kibaha.

2.4.1 Shughuli zilizotekelezwa na Wizara na taasisi zilizo chini yake na yaliyobainika wakati wa kujadili taarifa za utekelezaji wa shughuli hizo

2.4.1.1 Makao Makuu ya Wizara

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea, na kujadili taarifa za utendaji za Wizara hiyo kwa upande wa Makao Makuu kwa kuzingatia vipaumbele tisa vilivyowekwa na Wizara hiyo. Aidha, Taarifa za Utendaji za Wizara hiyo zilijadiliwa kwa kuzingatia miongozo mbalimbali ya Serikali kwa Ofisi ya Rais - Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa.

Mheshimiwa Spika, hadi kufikia Disemba, 2024 Ofisi ya Rais – TAMISEMI imetekeleza shughuli zake kwa ufanisi ambapo kwa upande wa Mamlaka za Serikali za Mitaa Wizara imeimarisha rasilimaliwatu kwa kujaza nafasi 530 kati ya 1,210 za Wakuu wa Idara na Vitengo. Aidha Wizara imefanya uhamisho mbalimbali wa watumishi katika Mamlaka za Serikali za Mitaa katika mkakati wa kuweka msawazo stahiki kulingana na mahitaji ya watumishi katika Mamlaka za Serikali za Mitaa. Wizara imefanikiwa katika uratibu wa masuala ya utekelezaji wa bajeti katika halmashauri ambapo, umefanyika uchambuzi wa bajeti ya mwaka

2024/2025 kwa Halmashauri 184 na kuingiza katika matumizi ya mifumo mbalimbali kama vile TAUSI, MUSE na FFARS.

Mheshimiwa Spika, Ofisi ya Rais - Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa imefanikiwa kuratibu shughuli za O&OD (*Opportunities and Obstacles to Development*) ikiwemo kuwajengea uwezo waratibu wa Mikoa 26 na wataalamu wa Halmashauri 596 wa mfumo wa O&OD juu ya kuainisha vipaumbele vinavyoibuliwa na jamii. Wizara imefanikiwa kuratibu biashara na uwekezaji kwa Wamachinga nchini. Hadi Disemba, 2024 kazi za utambuzi na ukusanyaji wa takwimu zimefanyika kwa mafanikio. Aidha, uratibu wa masuala ya Wamachinga umefanyika kwa mafanikio kufuatilia ujenzi wa ofisi 26 za wafanyabiashara ndogondogo ambazo zinajengwa katika kila Mkoa. Wizara inaendelea na maandalizi ya uimarishaji wa ukusanyaji wa kodi ya majengo (*Property Tax*) kwa kutumia mfumo wa TAUSI ambapo Halmashauri 47 zimeshafikiwa.

Mheshimiwa Spika, Wizara inaendelea na kusimamia utoaji wa mikopo ya asilimia 10 kwa wanawake Vijana na wenye Ulemavu ambapo uratibu wa masuala ya huduma ndogo za fedha umefanyika na jumla ya vikundi vya kijamii vya huduma ndogo za fedha 4,073 vimetambuliwa na kusajiliwa na hivyo kuwezesha kufikia vikundi 56,645.

Mheshimiwa Spika, Wizara imefanikiwa kusimamia utekelezaji wa shughuli za Sekretarieti za Mikoa yote 26

nchini. Wizara imefanikiwa kuratibu ujenzi wa majengo ya utawala ya Halmashauri, katika kipindi cha kuanzia Julai hadi Desemba, 2024 ambapo jumla ya shilingi bilioni 43.48 zimetolewa kwa ajili ya kuendeleza ujenzi wa majengo hayo, sawa na asilimia 77 ya shilingi bilioni 56.16 zilizokuwa zimetengwa kwa ajili ya kuendeleza ujenzi wa majengo 78 ya utawala.

Mheshimiwa Spika, Ofisi ya Rais - Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa imefanikiwa kuratibu shughuli za mipango miji na vijiji ambapo upembuzi yakinifu (*feasibility studies*) kwenye masoko 8 ya mradi wa SASA (*Green and Smart Cities*) umefanyika.

Mheshimiwa Spika, Wizara imefanikiwa kusimika mfumo wa “*Online Geo Data Base*” kwenye Halmashauri 10 ambazo ni Manispaa ya Ilala, Kinondoni, Temeke, Ubungo, Jiji la Mbeya, Mwanza, Ilemela, Tanga, Arusha na Dodoma kupitia mradi wa SASA. Mageuzi haya ni muhimu katika kufikia ndoto ya kuwa *GIS Metro Hub* ambayo itaingiza taarifa za Kijiografia ikiwemo za majengo, na vibali vya ujenzi. Aidha, mradi wa TACTIC unashirikiana na mradi wa SASA katika kuwezesha mfumo huo kwenye Halmashauri 47 za mradi wa TACTIC, Wizara imefanikiwa kusimamia uendelezaji na utekelezaji wa Mpango Kabambe wa Jiji la Dodoma ambalo ni Makao Makuu ya Nchi na kukamilisha Sheria ya Uendeshaji wa Makao Makuu. Aidha, Ofisi inashirikiana na Ofisi ya Waziri Mkuu na wadau wengine kukamilisha ujenzi wa Mnara wa

Mashujaa, Mnara wa Makao Makuu, Kituo cha Kimataifa cha Mikutano na maboresho mengine kwenye upangaji wa Mji wa Serikali - Mtumba.

Mheshimiwa Spika, Katika uchambuzi wake Kamati imebaini kuwa Ofisi ya Rais - Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa imefanikiwa kusimamia ujenzi wa shule mpya za kata 234 zenye thamani ya shilingi 134,180,899,303.00, shule mpya za sekondari za amali 103 zenye thamani ya shilingi 88,849,305,125.00, shule saba za bwani za wavulana zenye thamani ya shilingi 28,700,000,000.00, awamu ya pili ya ujenzi wa shule 16 za sekondari za bwani za wasichana zenye thamani ya shilingi 17,600,000,000 na ujenzi wa mabwani 526 yenye thamani ya shilingi 67,988,000,000, madarasa 596 yenye thamani ya shilingi 14,600,000,000 na matundu ya vyoo 3,186 yenye thamani ya shilingi 2,491,800,000, nyumba za walimu 229 zenye thamani ya shilingi 22,741,000,000 na umaliziaji mabwalo katika shule za bwani za wasichana za mikoa yenye thamani ya shilingi 5,600,000,000.

Mheshimiwa Spika, Wizara imetekeleza jukumu lake la uratibu na usimamizi wa mafunzo ya usimamizi wa shughuli za ujenzi na mfumo wa NeST kwa maafisa manunuzi na timu za usimamizi wa miradi, mafunzo ya utekelezaji wa mpango wa shule salama kwa wenyeviti wa bodi za shule 1001, maafisa maendeleo ya jamii kata 500, maafisa usatawi wa jamii mikoa 26, maafisa maendeleo ya jamii mikoa 26,

waratibu wa mpango wa shule salama 210 na waratibu wa mradi wa SEQUIP katika kanda 10.

Mheshimiwa Spika, Ofisi ya Rais-TAMISEMI katika kipindi cha mwaka 2024 imetekeleza jukumu la **uratibu na usimamizi wa shughuli za afya ambapo** uratibu, ufuatiliaji na usimamizi wa shughuli za utekelezaji wa Mpango Jumuishi wa Wahudumu wa Afya Ngazi ya Msingi katika mikoa 10 ya kipaumbele kwenye Mikoa ya Kagera, Geita, Mbeya, Njombe, Kigoma, Tabora, Tanga, Lindi, Songwe na Pwani umefanyika.

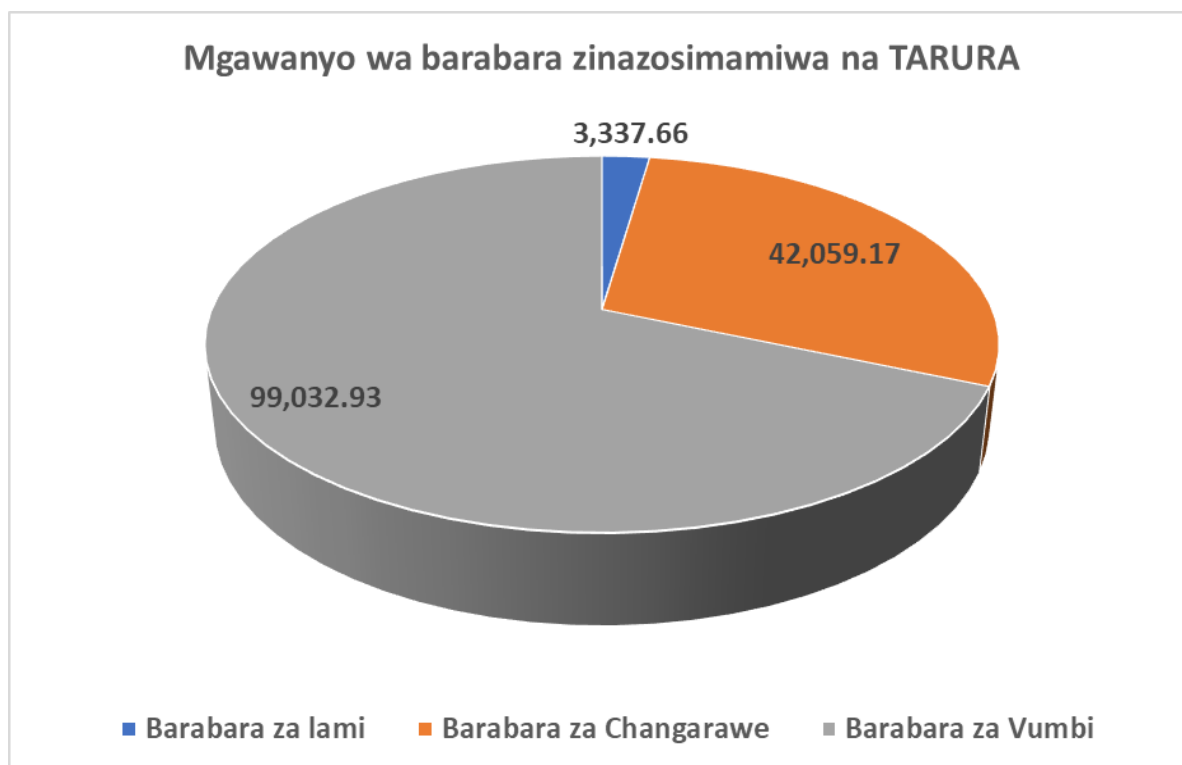
Mheshimiwa Spika, pamoja na Ofisi ya Rais – Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa kufanikiwa kutekeleza majukumu yake kwa kiwango cha kuridhisha katika kipindi cha mwaka 2024 Kamati imebaini changamoto kadhaa zilizojitokeza wakati wa utekelezaji wa majukumu yake.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilibaini kuwa Wizara imepata changamoto ya ufinyu wa bajeti ikilinganishwa na majukumu yake. Aidha, bajeti kubwa kutoka Wizara za Kisekta, kutengwa Wizarani badala ya kwenye Halmashauri na kusababisha miradi kuchelewa kutekelezwa kutokana na kuhitaji uhamisho wa fedha. **Kamati inashauri Serikali kuangalia namna nzuri ya upelekaji wa bajeti katika Mamlaka za Serikali za Mitaa ili kuwezesha utekelezaji wa miradi na shughuli nyingine za Mamlaka hizo kufanyika kwa wakati.**

2.4.1.2 Wakala wa Barabara za Vijijini na Mijini (Tanzania Rural and Urban Roads Agency – TARURA)

Mheshimiwa Spika, Wakala wa Barabara za Vijijini na Mijini (Tanzania Rural and Urban Roads Agency – TARURA) ambaye ana jukumu la kuboresha miundombinu ya barabara za vijijini na mijini ana mtandao wa barabara za Wilaya wenye jumla ya kilomita 144,429.77. Kati ya barabara hizo, kilomita 3,337.66 sawa asilimia 2.31 ni barabara za lami, kilomita 42,059.17 sawa na asilimia 29.12% ni barabara za Changarawe na kilomita 99,032.93 sawa na asilimia 68.57 ni barabara za udongo. (Tazama kielelezo Namba 2).

Kielelezo Namba 2: Mgawanyo wa Barabara zinazosimamiwa na TARURA

Chanzo: Taarifa za Wizara na usanifu wa Kamati

Mheshimiwa Spika, kielelezo cha hapo juu kinaonesha kuwa TARURA ina Barabara nyingi za vumbi ambazo uhai wake ni mdogo kutokana na ubora kuwa wa chini. Hivyo kwa sura hiyo Kamati inaona kuwa TARURA ana kazi kubwa ambayo inahitaji fedha nyingi ili kuongeza walau kiwango cha Barabara za changarawe na kupunguza uwepo mkubwa wa Barabara za vumbi.

Mheshimiwa Spika, wakati wa uchambuzi wa taarifa ya TARURA kuhusu utekelezaji wa majukumu yake ya kuboresha miundombinu ya Barabara nchini Kamati imebaini masuala mbalimbali kama ifuatavyo: -

a) Barabara zilizoharibiwa na mvua za El Nino kutofanyiwa matengenezo

Mheshimiwa Spika, barabara zilizoharibiwa na mvua za El Nino bado hazijafanyiwa matengenezo, wakati huo huo mvua zinazoendelea sasa na zinazotarajiwa kunyesha kipindi cha Februari – Mei, 2025 zitaongeza uharibifu wa miundombinu mbalimbali ya Barabara.

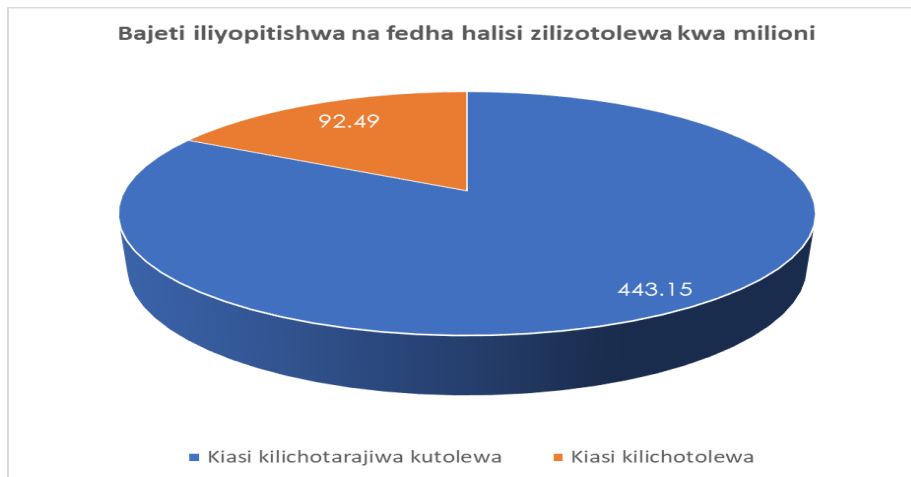
Mheshimiwa Spika, Taarifa ya TARURA inaonesha kuwa tathmini iliyofanyika juu ya uharibifu wa miundombinu uliosababishwa na mvua za El Nino na Kimbunga Hidaya ilihitaji bilioni **Shilingi bilioni 883** ili kurejesha miundombinu iliyoharibiwa na mvua za El Nino. Kamati imebaini kuwa Serikali imetenga na kutoa kiasi cha **Shilingi Bilioni 83** kwa ajili

ya urejeshaji wa miundombinu hiyo. Kamati inaipongeza Serikali kwa kutenga na kutoa fedha hiyo kwa ajili ya urejeshaji wa miundombinu ya Barabara inayosimamiwa na TARURA.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilifahamishwa kuwa TARURA imetekeleza jukumu lake la urejeshaji wa miundombinu iliyoharikiwa na mvua za El Nino pamoja na Kimbunga Hidaya kwa asilimia 28 tu, hivyo asilimia 72 bado hazijatengenezwa kutokana na Serikali kutokutoa fedha zinazotosha kwa ajili ya ukarabati huo. **Kamati inashauri Serikali kutoa fedha hizo za dharura kwa wakati ili kuondoa uwezekano wa Barabara hizo kuharibiwa zaidi na hivyo kuweza kuisababishia Serikali kutumia fedha nyingi zaidi.**

Mheshimiwa Spika, Bunge lilipitisha bajeti ya Shilingi 886,303,266,000.00 katika bajeti ya TARURA kwa ajili ya kutekeleza shughuli zake kwa mwaka 2024/2025. Matajio hadi mwezi Disemba, 2025 TARURA iwe imekwishakupolekewa kiasi cha **shilingi 443,151,633,000.00.** Hata hivyo, hadi kufikia mwezi Disemba, 2024 TARURA ilipokea kiasi cha **shilingi 92,497,494,532.18** sawa na **asilimia 20** tu ya matarajio. Kamati inasikitika kwa uwasilishaji mdogo wa fedha kwa TARURA ambao haukufikia hata nusu ya matarajio kwa kipindi cha Julai hadi Disemba, 2024; kama inavyoonekana kwenye **Kielelezo Namba 3.**

Kielelezo Namba 3: Upelekaji wa bajeti kwa TARURA kutoka Hazina.

Chanzo: Taarifa za Wizara na Usanifu wa Kamati

2.4.1.3 Wakala wa Mabasi yaendayo Kasi Dar es Salaam (DART)

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea taarifa mbalimbali za utendaji wa Wakala wa Mabasi yaendayo Haraka (DART) ili kuweza kung'amua ufanisi wake katika kutatua changamoto ya usafiri katika Jiji la Dar es Salaam. Katika uchambuzi wa taarifa hizo Kamati imebaini kuwa Wakala imeendelea kufanya vyema kwa kiwango chake kutoa huduma kwa wananchi, na vilevile kwa kuchangia fedha za mapato ya ndani kwenda Mfuko Mkuu wa Serikali ambapo kwa miaka takriban minne Wakala ameweza kuchangia Kiasi cha shilingi 723,748,525.25. Hii inaonesha uendelevu (*sustainability*) wa Wakala.

Mheshimiwa Spika, Hata hivyo Kamati imebaini kuwa DART inakutana na changamoto ya kutokupelekewa fedha za makusanyo na UDART na hivyo kupelekea kuwepo kwa mgogoro wa kimalipo kati ya DART na UDART. Kamati

inatambua kuwa Bunge lilipitisha Sheria ya Fedha mwezi Juni, 2024 ili kuipa uwezo DART kutekeleza shughuli zake kwa kutekeleza bajeti kisheria. Katika Sheria hiyo ya Bajeti Bunge lilipitisha sehemu ya mapato ya DART kuwa ni makusanyo yanayotokana na nauli zinazokusanywa na UDART. Katika mkataba wa uendeshaji wa mradi wa mabasi ya mwendo kasi ulioingiwa kati ya DART na UDART walikubaliana kuwa UDART atakusanya nauli na kutoa gawio kwa DART. Hata hivyo, Kamati imebaini kwamba kuna changamoto ya utekelezaji wa mkataba kwa UDART kutokupeleka gawio kwa DART kwa mujibu wa sheria kama sehemu ya makusanyo. Hali hii inaathiri utekelezaji wa bajeti kwa upande wa DART. **Kamati inaishauri Serikali kuzikutanisha pande hizi mbili na kukaa kwa pamoja ili kutatua mgogoro huo ili kutekeleza Sheria ya Bajeti ya Mwaka 2024 ipasavyo.**

2.4.1.4 Shirika la Maendeleo la Jiji la Dar es Salaam

Mheshimiwa Spika, Shirika la Uchumi na Maendeleo la Jiji la Dar es Salaam (DDC) lilianzishwa Mwaka 1973 chini ya Sheria ya Mashirika ya Wilaya, Sura Namba 382 Marejeo ya Mwaka 2002, (*The District Development Corporation Act [CAP 382 R.E 2002]*). Shirika lilianzishwa kupitia Oda ya Uanzishaji ya Mashirika ya Wilaya kwa Tangazo la Serikali Na.144 la mwaka 1974 (*The District Corporations (Establishment) Order, GN No.144 of 1974.*). Shirika la DDC lilianzishwa kama kitegauchumi cha Halmashauri ya Jiji la Dar es Salaam na

kutoa burudani. Shirika hili lipo chini ya Jiji la Dar es Salaam. Shirika lilipewa majukumu ya jumla mbali mbali ikiwemo: -

- (i) Kufanya uwekezaji wa kibiashara kwa kujenga majengo ya biashara kama masoko, mahoteli, migahawa, baa na kumbi za burudani;
- (ii) Kufanya shughuli za uzalishaji ikiwemo uzalishaji wa viwanda na mashamba;
- (iii) Kufanya biashara mbalimbali za jumla, rejareja na uwakala;
- (iv) Kusimamia na kutoa huduma za burudani jijini Dar es salaam; na
- (v) Kufanya shughuli yeyote ya kiuchumi na yenye tija.

Mheshimiwa Spika, Katika uchambuzi wake Kamati ilibaini kuwa, *DDC* ina majengo mengi na vitega uchumi vingi ambayo huenda Serikali haivitilii maanani, kama vile majengo ya *DDC Keko*, *DDC Magomeni* na *DDC Kariakoo*.

Mheshimiwa Spika, Kamati imebaini kuwa Shirika linatekeleza mradi wa ujenzi wa jengo la biashara kwa ubia wa Serikali na Sekta Binafsi (*PPP*) lenye urefu wa ghorofa sita. Kamati inapongeza juhudi hizi kwani zina lengo la kuongeza vyanzo vya mapato kwa shirika hilo. Kamati inashauri Shirika la *DDC* kuendeleza miradi yake kwa kutumia *PPP* ili kuendeleza maeneo yao kwa ajili kuongeza mapato ya shirika hilo. **Hata hivyo inaendelea kuishauri Serikali kuwa**

karibu na kuongeza usimamizi kwa Shirika hilo ili liweze kutekeleza majukumu yake kwa ufanisi.

2.4.1.5 Shirika la Masoko la Kariakoo

Mheshimiwa Spika, Shirika la Masoko ya Kariakoo linatekeleza majukumu yake kwa mujibu wa Sheria Sura 132 na kwa kuzingatia Mpango Mkakati wa Miaka Mitano (5) (*The Kariakoo Market Corporation Strategic Plan 2021/22 - 2025/26*) uliohuishwa mwaka wa fedha 2023/2024. Mabadiliko yaliyofanyika yamezingatia uboreshaji wa utendaji kazi, mazingira ya kufanya biashara kwa kuzingatia mabadiliko ya sayansi na teknolojia yanayotokea duniani, mazingira ya utoaji huduma, usimamizi thabiti wa rasilimali fedha kwa kuzingatia sheria, kanuni na taratibu pamoja na matumizi ya mifumo ya kielektroniki katika makusanyo na matumizi ya fedha. Aidha, uhuishaji wa Mpango Mkakati umezingatia uwekezaji mkubwa uliyofanywa na Serikali katika ujenzi na ukarabati wa soko la Kariakoo pamoja na uwekezaji unaopangwa kutekelezwa katika maeneo mengine ya Shirika ya Mbezi Beach Makonde na Tabata Bima kuanzia mwaka 2024/25 ambapo kwa sasa maandalizi yapo kwenye hatua ya upembuzi yakinifu.

Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2024/2025 Shirika liliidhinishiwa bajeti ya **shilingi bilioni 13,789,936,800.00**. Kati ya fedha hizo **shilingi 11,948,802,000.00** ni kutoka mapato ya ndani na **shilingi 1,841,134,800.00** ni ruzuku

kutoka Serikali Kuu. Kati ya fedha za ruzuku **shilingi 1,372,911,000.0** ni mishahara na **shilingi milioni 468,223,800.00** ni matumizi mengineyo.

Mheshimiwa Spika, taarifa iliyowasilishwa mbele ya Kamati kuhusu upokeaji wa fedha inaonesha kuwa hadi mwezi Disemba, 2024 Shirika lilipokea jumla ya Shilingi 738,899,430.23 sawa na asilimia **5.4** ya fedha zote za bajeti. Shilingi **419,642,059.64** ni Mishahara sawa na **asilimia 25.2** na **shilingi 208,318,485.67** ni matumizi mengineyo.

Mheshimiwa Spika, upelekaji huu wa fedha kwenda Shirika la Masoko ya Kariakoo hauoneshi hali nzuri kwa kuwa Shirika haliwezi kutekeleza majukumu yake kwa ufanisi. **Kamati inashauri Serikali kupeleka fedha kama ilivyopangwa kwenye bajeti na kwa wakati ili kuliwezesha Shirika hili kutekeleza majukumu yake kwa ufanisi.**

Mheshimiwa Spika, pamoja na fedha kupelekwa kwa kiwango kidogo Shirika hili limeendelea kutekeleza majukumu yake kwa kiwango inachostahili kulingana na upatikanaji wa bajeti. Kwa upande wa ujenzi na ukarabati wa Soko la Kariakoo Kamati ilibaini kuwa katika kipindi cha kuanzia Julai hadi Disemba, 2024 limefanikiwa kuandaa mpangilio bora wa maeneo ya biashara katika soko linalokarabatiwa na linalojengwa tofauti na hapo awali kwa kuzingatia aina ya biashara zinazofanana kuuzwa katika eneo moja *market segmentation*.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilibaini kuwa mradi huu ulitarajiwa kukamilika mwezi Oktoba, mwaka 2023. Hata hivyo mradi huu haukuweza kukamilika kwa wakati kama ilivyokuwa imepangwa. Hadi kufikia mwezi Disemba, 2024 utekelezaji wa mradi ulifikia **asilimia 93.5**. ambapo jumla ya shilingi 21,346,443,150.96 zimekwishakutumika kwa ajili ya utekelezaji wa mradi huu.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilitaka kufahamu sababu za kutokukamilika kwa mradi huo na kuelezwa kuwa mradi huu haukuweza kukamilika ilipofika tarehe 5 Oktoba, 2024 kama ilivyokuwa kwenye Mkataba. Sababu zilizoelezwa kwa Kamati ni kwamba kumekuwana kazi muhimu zilizoongezeka ambazo hazikuwa kwenye mkataba pamoja na mabadiliko ya usanifu katika mradi. Pamoja na sababu hizo Kamati bado inashauri Mradi huu ukamilike kwa wakati ili uweze kutoa huduma kwa jamii.

Mheshimiwa Spika, Kamati imebaini kuwa Shirika limeanza kutekeleza mchakato wa kuwarejesha wafanyabiashara waliokuwepo kabla ya tukio la moto na kuwaingiza wafanyabiashara wapya. **Kamati imebaini kuwa zoezi hili linafanyika kwa utulivu na umakini. Kamati inalipongeza Shirika kwa hatua hii.**

2.4.1.6 Chuo cha Serikali za Mitaa

Mheshimiwa Spika, Chuo cha Serikali za Mitaa kinatekeleza shughuli zake kwa kuzingatia Dira ya Taifa ya Maendeleo ya Mwaka 2025, Malengo ya Mpango wa Tatu wa Maendeleo ya Miaka Mitano (FYDP III 2021/22 – 2025/26), Mpango Mkakati wa Chuo 2021/2022 - 2025/2026, Malengo Endelevu ya Maendeleo (SDGs) pamoja na Ilani ya Uchaguzi ya Chama cha Mapinduzi (CCM) ya mwaka 2020 – 2025.

Mheshimiwa Spika, Chuo cha Serikali za Mitaa kilianzishwa kwa mujibu wa Sheria ya Chuo cha Serikali za Mitaa, Sura 396, lengo likiwa ni kuziwezesha Mamlaka za Serikali za Mitaa kutoa huduma bora zitakazowajengea wananchi uwezo wa kuimarisha utawala bora, kuondokana na umaskini na kuboresha maisha yao. Aidha, majukumu Makuu ya Chuo ni kutoa mafunzo, kufanya tafiti na kutoa huduma za ushauri wa Kitaalamu.

2.4.1.7 Shughuli zilizotekelezwa na Chuo cha Serikali za Mitaa

Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha mwaka 2024 Chuo cha Serikali za Mitaa kimefanikiwa kusajili jumla ya wanafunzi 6,591 katika kozi mbalimbali pamoja na kuendesha mafunzo ya muda mfupi kwa kutumia Mfumo wa Ujifunzaji Kielekitroniki (MUKI,) kuendesha mafunzo kwa wenyeviti wa vijiji na vitongoji katika Halmashauri 91 za Tanzania bara, kuendesha zoezi la mitihani ya wanafunzi 6,591 katika ngazi zote, na

kuendeleza watumishi katika fani mbalimbali ambapo jumla ya watumishi 34 wapo katika mafunzo ya muda mrefu.

Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa masomo 2023/2024 Chuo kilidahili jumla ya wanafunzi 6,575 kwa ngazi za kuanzia cheti hadi shahada katika fani za Utawala katika Serikali za Mitaa, Uhasibu na Fedha katika Serikali za Mitaa, Maendeleo ya Jamii, Menejimenti ya Rasilimali watu, Ununuzi na Ugavi na Utunzaji wa Nyaraka na Kumbukumbu.

Mheshimiwa Spika, chuo kimefanikiwa kujenga madarasa matatu (3) yenye uwezo wa kuchukua wanafunzi 250 kila moja; kununua basi moja kujenga nyumba mbili za watumishi (*two in one*); kufanya ukarabati wa miundombinu ya Chuo katika mabweni ya wanafunzi na nyumba za watumishi.

2.4.1.8 Changamoto zilizojitokeza wakati wa utekelezaji wa shughuli za Chuo cha Serikali za Mitaa

Mheshimiwa Spika, katika uchambuzi wa Taarifa iliyowasilishwa mbele ya Kamati mwezi Agosti mwaka 2024 Kamati imebaini chuo kukabiliwa na changamoto kadhaa kama ifuatavyo: -

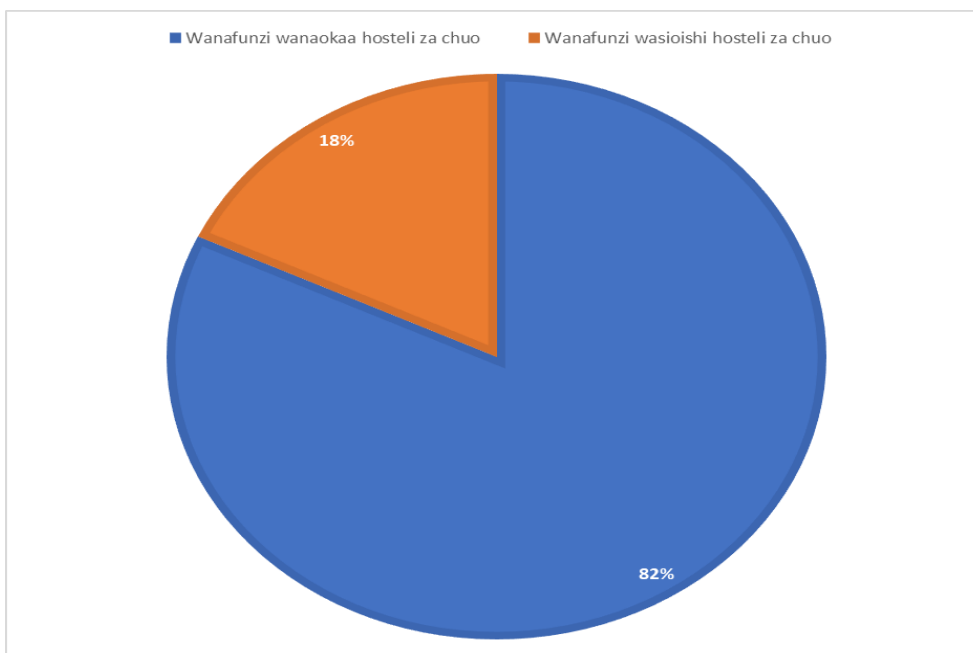
(i) Upungufu wa Watumishi

Mheshimiwa Spika, ili kutekeleza majukumu yake ya msingi, Chuo kinahitaji kuwa na watumishi 348. Kwa sasa Chuo kina watumishi 267 na hivyo kuwa na upungufu wa watumishi 81.

(ii) Wingi wa Wanafunzi Usioendana na Uwepo wa Miundombinu

Mheshimiwa Spika, Kamati imebaini kuwa idadi ya wanafunzi wanaodahiliwa katika chuo hicho ni kubwa ukilinganisha na uwezo wa chuo kuwapatia huduma mbaalimbali wanafunzi hao, hasa wa malazi (*hostel*). Kamati imebaini kuwa idadi ya wanafunzi wanaokaa hosteli ni 1200 tu kati ya wanafunzi 6,591. Tafsiri yake ni kwamba asilimia 82 ya wanafunzi wanaodahiliwa katika chuo hiki wanaishi nje ya chuo ambako usalama wao ni mdogo.

Kielelezo Namba 4: *Uwiano wa wanafunzi wanaoishi katika Hosteli za Chuo na wanaoishi kwenye nyumba za watu binafsi*

(iii) Usafiri

Mheshimiwa Spika, Mheshimiwa Spika, kwa upande wa usafiri Kamati imebaini kuwa Barabara Kuu ya Dodoma – Morogoro (maeneo ya Ihumwa) kwenda chuoni hapo haina barabara nzuri ya kuwezesha usafiri rahisi, bora na salama. Barabara hiyo yenye urefu wa kilometa 24 ni ya changarawe iliyo na mawimbi makubwa. Kwa kuwa chuo cha Hombolo ni chuo muhimu kwa ajili ya uimarishaji wa Mamlaka za Serikali za Mitaa Kamati inaona kuwa kukiboresha chuo hiki kunapaswa kuendana na uboreshaji wa miundombinu ya Barabara inayoelekea chuoni hapo. **Kamati inashauri Serikali kuanza ujenzi wa Barabara hiyo kwa kiwango cha lami ili kurahisisha kukifikia chuo hicho kwa urahisi na haraka zaidi.**

(iv) Jengo la Utawala

Mheshimiwa Spika, Kamati imebaini pia kuwa Chuo cha Serikali za Mitaa hakina jengo la utawala linalokidhi mahitaji kwa sasa kutokana na jengo lililopo kutokutosheleza mahitaji.

2.4.1.9 Bodi ya Mikopo ya Serikali za Mitaa

Mheshimiwa Spika, Historia ya Bodi ya Mikopo ya Serikali za Mitaa inaanzia mwaka 1953 wakati wa utawala wa kikoloni

ulipoanzisha Taasisi ya Fedha ya Serikali za Mitaa iliyojulikana kama “*The Local Councils Board*”, chini ya Sheria ya Serikali za Mitaa (*The Local Government Ordinance, Cap 333*) ya mwaka 1953 ambapo moja ya madhumuni yake ilikuwa ni kuzikopesha Halmashauri za Wilaya na Mamlaka za Wenyeji (*Native Authorities*).

Mheshimiwa Spika, mwaka 1965, Sehemu ya XIII ya Sheria ya Serikali za Mitaa (Cap 333) ya mwaka 1953 iliyounda Bodi ilifanyiwa marekebisho yaliyoweza kuundwa kwa Bodi ya Mikopo ya Serikali za Mitaa (*Local Government Loans Board*). Mabadiliko hayo yaliweza pia Halmashauri za Miji kupata huduma ya mikopo kama ilivyokuwa kwa Halmashauri za Wilaya.

Mheshimiwa Spika, Madhumuni ya uanzishwaji wa Bodi ya Mikopo ya Serikali za Mitaa yalilenga katika kuhakikisha kuwa Mamlaka za Serikali za Mitaa zinapata chanzo mbadala cha fedha ambacho kinatumika kutoa mikopo yenye masharti na riba nafuu kwa ajili ya kutekeleza miradi ya maendeleo.

Mheshimiwa Spika, kuanzia mwaka 1965 mpaka 1972, Bodi ya Mikopo ilikuwa ikitoa huduma kwa Mamlaka za Serikali za Mitaa kwa malengo mbalimbali. Mafanikio yaliyopatikana katika kipindi hicho ni ujenzi wa majengo ya utawala katika Halmashauri za Majiji ya **Mwanza na Mbeya**, Manispaa za **Moshi na Morogoro**. Majengo mengine ya Utawala

yaliyojengwa kwa fedha zilizokopwa kutoka katika Bodi ya Mikopo Serikali za Mitaa ni katika Halmashauri za Wilaya za **Arumeru, Mbulu, Lushoto, Nzega na Rungwe.**

Mheshimiwa Spika, Kamati imebaini kuwa pamoja na Bodi hii kuwa na umuhimu kwa Mamlaka za Serikali za Mitaa lakini mamlaka hizo hazichangii bodi hii sehemu ya amana zao. Aidha, **Kamati imebaini pia kuwa Halmashauri nyingi zinazokopa mikopo kwenye bodi hii hazirejeshi kwa wakati. Kamati inashauri Mamlaka za Serikali za Mitaa kurejesha mikopo wanayokopa kutoka bodi hii kwa wakati, ikiwa ni pamoja na kuchangia bodi hii sehemu ya amana zao ili kuiwezesha bodi kutekeleza majukumu yake ipasavyo.**

2.4.1.10 Shirika la Elimu Kibaha

Mheshimiwa Spika, malengo ya kuanzishwa kwa Shirika la Elimu Kibaha ni kutoa elimu ya mapambano dhidi ya maadui watatu wa maendeleo ambao ni **Ujinga, Umaskini** na **Maradhi.**

Mheshimiwa Spika, kwa kuzingatia Tangazo la Serikali Na. 2/1970 aya ya 4, Shirika linatekeleza majukumu ya kukuza maendeleo ya kilimo ikiwa ni pamoja na kutoa taaluma na mafunzo ya kilimo kwa vitendo na uzalishaji wa chakula, kutoa mafunzo na zana za mafunzo kwa wanafunzi wa Uganga, Uuguzi, wasaidizi wa afya vijijini kuhusu madawa ya kinga na tiba, afya ya jamii na usafi wa mazingira, kutoa

Elimu kwa Jamii juu ya afya ya jamii na usafi wa mazingira, kutoa Elimu ya Sekondari kwa mujibu wa Sera, Sheria na kanuni zinazosimamia Elimu na kufanya kila linalowezekana au kuingia makubaliano ambayo kwa maoni ya Bodi, inaona inawezesha uendeshaji sahihi na wenye ufanisi na utendaji bora wa kazi.

Mheshimiwa Spika, Kwa kuwa dhima ya kuanzisha shirika ni kuondoa umasikini, ujinga na maradhi, na kwa sababu matatizo hayo bado yapo, **Kamati inaona kuwa kuendelea kuwepo kwa Shirika hilo ni muhimu.**

Mheshimiwa Spika, Miongoni mwa taasisi zinazosimamiwa na Shirika la Elimu Kibaha ni Chuo cha Afya na Sayansi Shirikishi Kibaha. Katika uchambuzi wa taarifa ya Shirika kwa Kamati ilibainika kuwa Chuo cha Afya na Sayansi Shirikishi Kibaha kina uchakavu mkubwa wa miundombinu. Kwa kutambua umuhimu wa elimu ya kada ya kati, na kwamba Chuo cha Afya na Sayansi Shirikishi Kibaha ambacho ni chuo cha kati, **Kamati inashauri Serikali kutenga bajeti ya kuifanyia matengenezo miundombinu ya chuo hiki ili kiweze kutoa elimu kama ilivyokusudiwa.**

2.4.1.11 Tume ya Utumishi wa Walimu

Mheshimiwa Spika, Tume ya Utumishi wa Walimu (*Teachers Service Commission – TSC*) imepewa majukumu yake kwa mujibu wa Sheria ya Tume ya Utumishi wa Walimu Sura 448 Kifungu Na. 5(i) – (xii). Kwa ujumla Tume ya Utumishi wa

Walimu ina jukumu la kusimamia utendaji wa walimu nchini katika nyanja mbalimbali.

Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha wa 2024/2025 Tume ya Utumishi wa Walimu iliidhinishiwa jumla ya **Shilingi 20,742,102,000.00**. Kati ya fedha hizo **Shilingi 17,277,111,000.00** ni matumizi ya kawaida na **Shilingi 3,464,990,667.00** ni kwa ajili ya kutekeleza miradi ya maendeleo.

Mheshimiwa Spika, hadi kufikia Desemba, 2024 Tume ya Utumishi wa Walimu ilikuwa imepokea jumla ya **Shilingi 9,899,459,662.51** sawa na **asilimia 48** ya kiasi cha Bajeti yote iliyoidhinishwa na Bunge kwa mwaka wa fedha wa 2024/2025. Kati ya fedha hizo **Shilingi 5,159,270,278.00** ni Mishahara (PE), **Shilingi 3,247,204,249.33** ni matumizi Mengineyo (OC) na **Shilingi 1,492,985,135.18** ni kwa ajili ya miradi ya maendeleo.

Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Julai, 2024 hadi Desemba, 2024 Tume ya Utumishi wa Walimu iliendelea kuhudumia jumla ya Walimu 273,736 wa shule za msingi na sekondari waliopo kwenye utumishi wa umma.

Mheshimiwa Spika, katika uchambuzi wa taarifa ya Tume ya Utumishi wa Walimu iliyowasilishwa mbele ya Kamati Januari, 2025 Kamati imebaini kuwa Tume ya Utumishi wa walimu haitekelezi majukumu yake kama ilivyoelekezwa kwenye

sheria iliyounda Tume hiyo. Aidha, Kamati imebaini kuwa majukumu mengi ya Tume yanatekelezwa na taasisi nyingine za umma. Kwa mfano, suala la kuajiri walimu halitekelezwi tena na Tume, na kwamba hata mchakato wa ajira za walimu Tume haihusishwi. Aidha, kwa upande wa msawazo wa walimu kwenye halmashauri Tume haikuteteleza kutokana na msawazo huo kutekelezwa na taasisi nyingine ya umma. Kamati inaona kuwa hali hii inaondoa umaana na umuhimu wa Tume. **Kamati inashauri Serikali kuipitia upya Sheria iliyokiunda chombo hiki na ikiwezeshe chombo hiki kutekeleza majukumu yake iliopewa kisheria ili kiweze kuwa na tija kwa walimu nchini.**

2.4.2 Utekelezaji wa Miradi na Programu mbalimbali katika Mamlaka za Serikali za Mitaa nchini

2.4.2.1 Mradi wa Kuboresha Elimu ya Sekondari Nchini (SEQUIP)

Mheshimiwa Spika, Ofisi ya Rais – Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa (TAMISEMI) kwa kushirikiana na Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia inatekeleza Mradi wa Kuboresha Elimu ya Sekondari (SEQUIP) kwa ufadhili wa Benki ya Dunia kwa mkopo wa fedha za Kimarekani **Dola milioni 500** sawa na fedha za Kitanzania **Shilingi Trilioni 1.2**. Lengo kuu la mradi huu ni kuhakikisha kuwa mazingira ya kufundishia na kujifunzia yanaboreshwa katika shule za Sekondari ili kuongeza fursa ya upatikanaji wa elimu ya sekondari, kuweka mazingira salama ya elimu kwa wasichana waliopo katika shule za sekondari,

pamoja na kuhakikisha wanafunzi wote wanaoanza masomo ya sekondari wanamaliza Elimu ya Sekondari.

Mheshimiwa Spika, moja ya shughuli zilizopangwa katika kutekeleza Mradi wa Kuboresha Elimu ya Sekondari (SEQUIP) ni ujenzi wa Shule mpya za Sekondari za Bweni za Wasichana katika Mikoa yote nchini. Ujenzi wa shule hizi ulianza Mwaka wa Fedha 2021/2022 ambapo kundi la kwanza lilihusisha ujenzi wa shule 10 katika mikoa ya Kagera, Shinyanga, Mwanza, Singida, Songwe, Njombe, Ruvuma, Lindi, Pwani na Dar es Salaam. Kundi la pili lilihusisha ujenzi wa shule 16 katika Mwaka wa Fedha 2022/2023 katika Mikoa ya Dodoma, Morogoro, Iringa, Mbeya, Mtwara, Katavi, Rukwa, Tabora, Mara, Geita, Simiyu, Kigoma, Tanga, Manyara, Arusha na Kilimanjaro kwa bajeti ya **Shilingi 4,100,000,000.00** kwa kila shule.

Mheshimiwa Spika, Kamati imebaini kuwa hadi Disemba, 2024 kundi la kwanza la ujenzi wa miundombinu kwa ajili ya Shule za Wasichana za Mikoa Nchini lilikuwa kati ya wastani wa asilimia 75 hadi 96 kulingana na utekelezaji kimikoa. Aidha, kundi la pili la awamu ya kwanza lilikuwa kati ya wastani wa asilimia 70 na 95.

Mheshimiwa Spika, utekelezaji wa awamu ya pili ya ujenzi wa kundi la pili la shule mpya za Sekondari za bweni za Wasichana unafanyika katika mwaka 2024/2025 kupitia bajeti ya Mwaka 2023/2024 (bakaa) ambapo fedha kwa ajili ya

utekelezaji zimekwishatumwa katika Mamlaka za Serikali za Mitaa mwishoni mwa Mwaka wa Fedha 2023/2024. **Kamati inaipongeza sana Serikali kwa kutekeleza mradi huu ambao ni ukombozi mkubwa kwa mtoto wa kike wa Kitanzania.**

Mheshimiwa Spika, pamoja na mafanikio yaliyopatikana katika utekelezaji wa mradi huu bado Kamati imebaini kuwa kumekuwa na changamoto kadhaa katika ukamilishaji wake, ikiwa ni pamoja na baadhi ya watendaji kushindwa kutekeleza jukumu la usimamizi wa ujenzi, kasi ndogo ya ujenzi ambayo husababisha hatua mbalimbali za ujenzi wa miundombinu kufanyika kwa muda mrefu, manunuzi ya vifaa vya ujenzi yasiyozingatia sheria na taratibu za ununuzi wa umma, kukosa ushirikishaji wa jamii na kamati katika kufanya maamuzi hivyo kusababisha ucheleweshaji wa upatikanaji wa vifaa na kushindwa kufuata maelekezo na miongozo iliyotolewa na mamlaka husika. **Kamati inaishauri Serikali kuusimamia kwa ukaribu mradi huu ili uweze kufanyika kwa ubora zaidi.**

2.4.2.2 Huduma za Afya ya Uzazi, Mama na Mtoto Katika Mikoa na Halmashauri

Mheshimiwa Spika, awali ya yote Kamati inampongeza kwa dhati kabisa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan kwa kutunukiwa Tuzo ya Heshima inayoitwa *The Global Goalkeeper Award* inayotolewa na *Gates Foundation* kama kuutambua

mchango wa Tanzania kwenye mafanikio katika kutokomeza vifo vinavyotokana na ujauzito, vifo vya watoto wachanga, pamoja na lishe afya kwa watoto.

Mheshimiwa Spika, Tanzania ni miongoni mwa nchi ambazo zipo mstari wa mbele katika kupunguza vifo vya akina mama wajawazito na watoto wachanga ili kuweza kufikia Malengo ya Maendeleo endelevu (*Sustainable Development Goals (SDG 3)*) ifikapo Mwaka 2030. Kwa mujibu wa Taarifa ya Kitaifa ya Demografia ya Viashiria vya Afya na Malaria ya Mwaka 2022 (*TDHS- MIS 2022*) vifo vya wajawazito nchini vimepungua kutoka **556** kwa kila vizazi **hai 100,000 kwa mwaka 2015/2016** hadi **104** kwa kila vizazi **hai 100,000 kwa mwaka 2021/2022 ambayo ni sawa na upungufu wa vifo 76 kila mwaka**. Aidha, vifo vya watoto chini ya miaka mitano vimeendelea kupungua ambapo kwa mwaka 2015/2016 vilikuwa 67 kwa kila vizazi hai 1,000 na mwaka 2021/2022 vilikuwa 43 kwa kila vizazi hai 1,000, sawa na kupungua kwa asilimia 36. **Kamati inaipongeza Serikali kwa juhudi hizi za kupunguza vifo vya Mama na Mtoto. Aidha, Kamati inaendelea kuishauri Serikali kuweka mikakati ya kuwezesha vifo hivi kupungua zaidi na ikiwezekana visiwepo kabisa.**

2.4.2.3 Uboreshaji wa Afya za Wananchi na Utekelezaji wa Miradi ya Afya ya Msingi kwenye Mamlaka za Serikali za Mitaa.

Mheshimiwa Spika, hadi kufikia Juni, 2024 Serikali ilitumia kiasi cha **Shilingi bilioni 29.32**, fedha za ndani za maendeleo kwa

ajili ya ujenzi miundombinu mipya ya vituo vya kutolea huduma za afya kwenye Hospitali za Wilaya kwa lengo la kuboresha afya za wananchi.

Mheshimiwa Spika, kwa upande wa ukarabati wa hospitali kongwe katika halmashauri za Wilaya Serikali imeendelea na mkakati wake wa kuzikarabati hospitali hizo ambapo hadi kufikia Juni, 2024 jumla ya **Shilingi bilioni 27.9** fedha za ndani za maendeleo kwa ajili ya ujenzi wa miundombinu ya vituo vya kutolea huduma za afya zimetolewa. **Kamati inaipongeza sana Serikali kwa juhudi hizi za kukarabati hospitali kongwe.**

2.4.2.4 Utekelezaji wa Huduma za Chakula na Lishe Shuleni kwa Shule za Elimu ya Msingi

Mheshimiwa Spika, Huduma ya chakula na lishe ni ajenda muhimu katika masuala mbalimbali yatakayoisadia nchi kufikia Malengo ya Maendeleo Endelevu (*Sustainable Development Goals – SDG*) ifikapo mwaka 2030.

Mheshimiwa Spika, ili kuifikia azma hii Ofisi ya Rais - Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa ina wajibu wa kuhakikisha kwamba inasimamia Mwongozo wa Kitaifa wa Utoaji wa Huduma ya Chakula na Lishe kwa Wanafunzi wa Elimumsingi.

Mheshimiwa Spika, Katika utekelezaji wa majukumu yake Kamati ilipokea taarifa mbalimbali za utekelezaji wa afua za lishe shuleni kutoka kwenye halmashauri mbalimbali

zinazosimamiwa na Ofisi ya Rais - Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa pamoja na mkakati wa kuelimisha umma kuhusiana na afua za lische unaotekelezwa na Ofisi ya Rais TAMISEMI.

Mheshimiwa Spika, katika uchambuzi wa taarifa kuhusu lische Shuleni, ilyowasilishwa na Wizara Kamati imebaini kuwa bado suala la lische limekuwa ni gumu kutekelezeka kwa baadhi ya shule nchini. Aidha, Kamati imebaini kuwa kuna baadhi ya halmashauri zinazotoa chakula shuleni hutoa chakula cha aina moja tu, hasa ugali na kande. Kamati imebaini pia kuwa wazazi wengi hawaoni umuhimu wa kutoa chakula kwa ajili ya watoto wao kula wawapo shuleni. Aidha, shule nyingi zinazotoa lische shuleni zina ukosefu wa miundombinu ya uchanganyaji wa chakula lische. Changamoto hizi zinasababisha utolewaji wa lische shuleni kuwa wa duni. **Kamati inashauri elimu na kampeni mbalimbali zitolewe kwa wananchi, hasa wazazi wenye watoto shuleni kuona umuhimu wa watoto kupata chakula shuleni na hivyo kushiriki kikamilifu katika kuchangia chakula shuleni. Aidha Kamati inashauri hamasa kubwa itolewe kwa wazazi, hasa wazazi wa kiume kujihusisha katika utolewaji wa lische shuleni.**

2.4.2.5 Ununuzi wa Vifaa na Vifaa Tiba kwa ajili ya Zahanati, Vituo vya Afya na Hospitali katika Halmashauri nchini

Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2023/2024 kiasi cha **Shilingi bilioni 117.37** kimetengwa kwa ajili ya ununuzi wa vifaa na vifaa tiba kwenye vituo 678 vya kutolea huduma za Afya

(Hospitali 32, Vituo vya Afya 278 na Zahanati 368). Aidha, katika kipindi hicho Serikali ilipeleka **Shilingi bilioni 114.27** katika Mamlaka za Serikali za Mitaa kwa ajili ya ununuzi wa vifaa na vifaa tiba vya vituo vya kutolea huduma za Afya ambapo **Shilingi bilioni 60.62** zimetumika sawa na asilimia 53. Kamati inaipongeza Serikali kwa juhudi hizi za Serikali.

Mheshimiwa Spika, pamoja na mafanikio hayo Kamati imebaini changamoto mbalimbali katika utekelezaji wa miradi yote inayohusu afya nchini. Moja ya changamoto kubwa iliyojitokeza ilikuwa ni kuhusiana na manunuzi kwa kutumia mfumo ya NeST ambao ulihitaji Maafisa Ununuzi wa Halmashauri kupatiwa mafunzo kabla ya kuanza kufanya ununuzi na hivyo kusababisha kuchelewa kuanza kutekelezwa kwa miradi. Aidha, Kamati imebaini kuwa pamoja na mafunzo hayo kutolewa bado kumekuwa na uelewa mdogo wa matumizi ya mfumo huo wa manunuzi. Wizara inaendelea na juhudi za kutoa elimu kwa watumiaji wote wa Mfumo wa Manunuzi wa NeST. **Kamati inashauri Serikali kendelea kutoa mafunzo juu ya manunuzi ya umma kwa kupitia mfumo huo ambao umeonesha mafanikio na ufanisi mkubwa.**

2.4.2.6 Hali ya Udumavu nchini na mikakati ya kutokomeza udumavu

Mheshimiwa Spika, udumavu ni hali ya ukuaji duni wa mtoto inayosababisha mtoto kuwa na kimo/urefu pungufu

ukilinganisha na umri wake. Hali hii inajitokeza tangu kipindi cha ujauzito hadi kipindi cha miaka miwili mpaka kufikia umri wa miaka mitano baada ya kuzaliwa. Sababu kubwa za tatizo hili ni pamoja na hali duni ya lishe au magonjwa kwa mama mjamzito, taratibu duni za unyonyeshaji watoto maziwa ya mama, upungufu katika taratibu za ulishaji watoto vyakula vya nyongeza wanapofikia umri wa miezi sita na magonjwa yanayowakabili watoto katika kipindi husika.

Mheshimiwa Spika, taarifa ya Naibu Waziri wa Nchi Ofisi ya Rais – TAMISEMI anayeshughulikia Afya Mheshimiwa Festo Dugange aliyotoa katika hafla ya kusaini hati za makubaliano ya utekelezaji wa mradi wa lishe unaofadhiliwa na Shirika la USAID iliyofanika Mei 7, 2024 katika ukumbi wa Sokoine Jijini Dodoma inaonesha kuwa kiwango cha udumavu kwa watoto wenye umri chini ya miaka mitano bado ni kikubwa ambapo kwa mkoa wa **Kigoma ni 27.1%, Katavi 32.2%, Njombe 50.4%, Songwe 31.9% Rukwa 49.8%, na Iringa 56.9**. Kamati inaona kuwa kiwango hiki ni kikubwa na hivyo juhudi za makusudi zinatakiwa kuchukuliwa ili kupunguza ukubwa wa tatizo hili.

Mheshimiwa Spika, kulingana na Utafiti wa Idadi ya Watu na Afya ya mwaka 2015 – 2016, takriban theluthi ya watoto wote chini ya miaka mitano wana udumavu na asilimia 14 wana upungufu wa uzito. Sababu kuu zinazoongoza kuleta utapiamlo pamoja na nyinginezo, ni mienendo duni ya lishe.

Mheshimiwa Spika, suala la udumavu ni suala ambalo si gumu kama nchi itakuwa na nia ya dhati ya kuhakikisha kuwa tatizo hili linakwisha. Kamati inadhani kuwa bado Serikali haijafanya juhudi za kutosha katika kuhakikisha kuwa suala la udumavu linatokomezwa. Kamati inaamini kuwa kwa kiwango cha chini uchumi wa mtu mmoja mmoja kina nafasi ya kuwafanya Watanzania wasiathirike na udumavu. Kamati inaamini ni utamaduni wa ulaji na upangaji wa lishe ndivyo vinavyosababisha udumavu nchini kwa kuwa hakuna familia inayoshindwa kupata vyakula vya msingi vitakavyoweza kuondokana na tatizo la uduma. **Kamati inashauri Serikali kuanzisha kampeni mbalimbali za kutoa elimu kwa wananchi ili waweze kupangilia milo na kubadilisha mitindo ya maisha.**

Mheshimiwa Spika, Kamati inaridhishwa sana na baadhi ya mikakati ya Serikali kwa baadhi ya mikoa nchini katika juhudi zake za kupambana na udumavu nchini. Kwa mfano Mkoa wa Njombe Wilaya ya Makete miongoni mwa mikakati waliyonayo wameweka mkakati wa kugawa ng'ombe wawili wa maziwa wa kisasa ili watoto waweze kunywa maziwa shuleni. Kamati inashauri Serikali kuzishauri Halmashauri nyingine kuiga mfano huu.

Mheshimiwa Spika, kwa kutambua kuwa Wanaume wana mchango mkubwa katika malezi na makuzi ya mtoto, Mkoa wa Iringa uliandaa kongamano la wanaume ambalo lilifanyika tarehe 19 Novemba, 2024 kwa kuwakutanisha

wanaume **1,325**. Lengo likiwa ni kuwashirikisha wanaume kwenye mambo mbalimbali ya Maendeleo.

2.4.2.7 Hali ya Mgawanyo wa Watumishi wa Afya na Elimu Katika Halmashauri nchini

Mheshimiwa Spika, watumishi wa kada mbalimbali wa Sekta ya Afya ni nguzo muhimu katika utoaji wa huduma za afya zenye ubora unaotakiwa. Serikali imekuwa ikifanya jitihada mbalimbali ili kuhakikisha kwamba kuna idadi ya kutosha ya rasilimaliwatu kwa kuajiri watumishi wenye sifa katika vituo vya kutolea huduma za afya katika halmashauri zote nchini. Kutokana na uendelezaji wa miundombinu unaoendelea katika Halmashauri mbalimbali nchini kote hivi sasa kumekuwa na ongezeko la uhitaji wa watumishi wa kada mbalimbali za sekta ya afya.

Mheshimiwa Spika, Taarifa iliyowasilishwa mbele ya Kamati na Ofisi ya Rais - Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa inaonesha kuwa hadi kufikia Desemba, 2024 Tanzania ina vituo vya huduma za Afya 7,238 vinavyofanya kazi katika Mamlaka ya Serikali za Mitaa. Kamati ilijulishwa kuwa ili kuweza kuvihudumia vituo hivi vyote wanahitajika watumishi 142,147 wa kada mbalimbali za afya ngazi ya msingi. Hata hivyo, taarifa hiyo inaonesha kuwa hadi mwezi Disemba 2024 vituo hivyo vilikuwa na watumishi 66,625 (sawa na asilimia 46.8) ya mahitaji watumishi. *(Tazama Jedwali Namba 2)*

Na.	Idadi ya watumishi inayotakiwa	Idadi iliyopo	Upungufu	Asilimia ya upungufu
1	142,147	66,625	75,522	53.2

Chanzo: Taarifa za Wizara na usanifu wa Kamati

Mheshimiwa Spika, kutokana na uchambuzi hapo juu **Kamati inaona kuwa watumishi wa afya kuwa asilimia 46.8, ambayo ni chini ya asilimia 50 ni hatari kwa uimarishaji wa afya kwa ajili ya kujenga taifa la watu wenye siha njema nchini.**

Mheshimiwa Spika, kwa upande mwingine, katika uchambuzi wa taarifa mbalimbali zilizowasilishwa kuhusiana na msawazo wa walimu nchini Kamati imebaini kuwa maeneo mengi ya vijijini yana hali ngumu sana ya maisha. Kutokana na ugumu wa maisha vijijini, hasa huduma za maji, umeme na Barabara (Usafiri) watumishi wengi wa sekta ya elimu na afya huhama ama kuhangaikia kuhama kutoka vijijini kwenda mijini. Kwa ujumla mazingira yasiyovutia yamekuwa yakisababisa watumishi wengi wa kada za afya na elimu katika halmashauri kuhama kwa kasi ama hata kuacha kazi wakati mwingine. **Kamati inashauri Serikali kuboresha mazingira ya kufanyia kazi katika halmashauri nchini hasa vijijini. Aidha, Serikali iweke motisha kwa walimu na watumishi wa kada ya afya wanaofanya kazi katika mazingira magumu.**

2.4.2.8 Uboreshaji wa Mazingira, Upandaji miti na uwezekano wa kufaidika na biashara ya kaboni nchini

Mheshimiwa Spika, Mamlaka za Serikali za Mitaa nchini zimekuwa zikifanya jitihada mbalimbali za kutunza mazingira, hasa sekta ya upandaji na utunzaji wa miti.

Mheshimiwa Spika, pamoja na mazingira bora, hasa miti na misitu kuongeza uboreshaji wa afya kwa jamii misitu pia imekuwa ikileta faida kubwa kwa upande wa uchumi baada ya miaka ya hivi karibuni kuibuka kwa biashara ya kaboni inayotokana na mkakati wa kutunza misitu kwa ajili ya kufidia uzalishaji wa kaboni duniani.

Mheshimiwa Spika, ili kuwezesha usimamizi endelevu wa mazingira hapa nchini OR-TAMISEMI imeendelea kuhamasisha na kufanya ufuatiliaji wa miradi ya Kaboni katika maeneo mbalimbali ya Halmashauri kwa lengo la kuhakikisha kuwa biashara hiyo inaendeshwa kwa kuzingatia sheria, kanuni na taratibu mbalimbali za nchi.

Mheshimiwa Spika, biashara ya kaboni kwa sasa inafanyika katika Halmashauri 16 za Tanganyika, Karatu, Mbulu, Kiteto, Muleba, Ngara, Misenyi, Bukoba Vijijini, Karagwe na Kyerwa. Aidha Halmashauri tano za Tunduru, Namtumbo, Longido, Monduli na Kilwa zipo katika hatua mbalimbali za maandalizi ya miradi hiyo.

Mheshimiwa Spika, mapato yatokanayo na uuzaji wa Kaboni (*Carbon Credit*) katika Halmashauri yameongezeka na kufikia

kiasi cha **Dola za Kimarekani 12,630,350** sawa na **Shilingi bilioni 32** tangu biashara hii ilipoanza mwaka 2014.

Mheshimiwa Spika, kutokana na utunzaji wa misitu kuleta faida kubwa, hasa ya kiuchumi Kamati inashauri Serikali kuweka mkakati maalum wa kuwezesha matumizi yatakayowezesha halmashauri kufaidika zaidi na biashara ya kaboni. **Aidha, fedha zinazotokana na biashara hiyo ziwafaidishe wananchi moja kwa moja ili waweze kuona umuhimu wa kutunza mazingira yao.**

Mheshimiwa Spika, ili kuweza kuimarisha shughuli za miradi ya biashara ya Kaboni OR-TAMISEMI imeweka mikakati mbalimbali ambayo inatarajia kuitekeleza, ikiwa ni pamoja na kuendelea kuelimisha umma na kujenga uwezo wa Halmashauri na vijiji kuhusu taratibu, jinsi ya kushiriki na upatikanaji wa wawekezaji wa biashara hiyo, kujenga uwezo wa kuandaa miradi ili kuwezesha upatikanaji wa fedha kwa ajili ya usimamizi endelevu wa bioanuwai, kuendelea kuimarisha ushirikiano na Wizara, Taasisi na wadau wanaohusika na masuala ya uhifadhi wa mazingira, kukamilisha Mkakati wa ngazi ya kati na msingi unaohusu usimamizi jumuishi wa bioanuwai na mabadiliko ya tabianchi (*Intergrated Biodiversity Conservation Strategy for Local Government*), kukamilisha Mkakati wa Uongoaji wa Misitu inayomilikiwa na Mamlaka za Serikali za Mitaa kwa kushirikiana na wadau (*Forest restoration program for Local Government Authority*), na kuratibu uanzishwaji wa miradi ya

uchakataji wa mabaki ya bidhaa za kilimo kwa lengo la kuzalisha nishati ili kushiriki katika Biashara ya Kaboni.

Mheshimiwa Spika, vilevile, katika uchambuzi wa taarifa mbalimbali zilizowasilishwa mbele ya Kamati, imebainika kuwa miongoni mwa miradi inayoweza kuleta faida kama biashara ya kaboni ni uzalishaji na uchakataji wa taka ngumu.

Mheshimiwa Spika, Taarifa OR-TAMISEMI zilizowasilishwa mbele ya Kamati kuhusiana na uzalishaji wa taka nchini zilionesha kuwa Tanzania inakadiriwa kuwa inazalisha kiasi cha tani milioni 12.1 hadi milioni 17.4 kwa mwaka ambapo kila Mtanzania anakadiriwa kuzalisha kiasi cha kilo 241 hadi kilo 347 kwa mwaka (*Atin & Siddharth, 2021*). Aidha, Dar es Salaam pekee inazalisha taka tani 1,551,980 kwa mwaka na tani 4,252, sawa na asilimia 12.8 na asilimia 12.8 mtawalia. **Kamati inashauri Serikali kuanza kuangalia namna ya kutumia taka ngumu kwa ajili ya uanzishwaji wa miradi ya kaboni.**

Mheshimiwa Spika, pamoja na mafanikio na iliyopatikana katika utunzaji wa mazingira na kanzishwa na kuendelea kwa biashara ya kaboni nchini, zipo baadhi ya changamoto ambazo OR - TAMISEMI, Mikoa na Halmashauri imekabiliiana nazo. Changamoto hizo ni pamoja na: -

- (i) Upungufu wa vitendea kazi, watumishi na uhaba wa fedha kwa ngazi ya OR - TAMISEMI, Mikoa na Halmashauri;
- (ii) Kukosekana kwa mipango madhubuti ya pamoja inayohusu uratibu wa masuala yanayohusu uhifadhi, usimamizi wa mazingira na mabadiliko ya tabianchi baina ya wizara za uratibu na Wizara za kisekta; na

Mheshimiwa Spika, Kamati inashauri Serikali kuanzisha kitengo maalum ndani ya Ofisi ya Rais - Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa na kukiwezesha ili kiweze kuratibu vyema masuala yote yanayohusiana na mazingira na biashara ya kaboni nchini.

2.4.2.9 Upangaji wa Machinga Katika Maeneo Maalumu katika Halmashauri Nchini

Mheshimiwa Spika, Wafanyabiashara ndogondogo nchini ni sehemu muhimu katika uendeshaji wa uchumi wa nchi kwa kuwa mchango wao kwenye mzunguko wa fedha na huduma ni mkubwa.

Mheshimiwa Spika, Serikali imekuwa ikiweka juhudi mbalimbali za kuhakikisha kwamba Wamachinga wanapata maeneo mazuri ya kufanyia biashara zao kwa kuwatengea maeneo maalum katika miji na majiji nchini, na hivyo kurahisisha ufanyaji wao wa biashara. Serikali imejenga masoko kwa ajili ya wafanyabiashara ndogondogo ili kuwawezesha wafanyabiashara hao kufanya biashara kwa

utulivu katika maeneo maalum na si kupanga biashara Barabarani na maeneo yasiyoruhusiwa.

Mheshimiwa Spika, kwa mfano Serikali imeliboresha soko la Wamachinga la Old Airport lililopo Mkoa wa Mbeya kwa kujenga miundombinu muhimu kama vile vivuli kwa ajili wauza mitumba na chakula (Mama na Baba lishe). Zoezi la kujenga miundombinu kwa ajili ya kuwapanga wamachinga ambao hawakuwa katika maeneo rasmi ya kufanyia biashara Jiji la Dar es Salaam imefanyika katika masoko 10 kati ya masoko 31. Aidha, Jiji la Dodoma limejenga soko la kisasa la Wamachinga ambalo limeonesha mafanikio makubwa sana katika utekelezaji wake. Kamati inaipongeza sana Serikali kwa ujenzi huu wa majengo ya masoko ya wamachinga nchini. **Kamati inashauri ujenzi wa masoko ya wamachinga nchini, kwa mfano wa Soko la Dodoma yajengwe nchi nzima kulingana na mahitaji.**

Mheshimiwa Spika; Kamati pia imebaini kuwa Mkoa wa Dar es Salaam una program ya uhamasishaji na usajili wa wafanyabiashara wadogo (wamachinga) ambayo ilianza rasmi tarehe 28 Februari, 2024. **Kamati inaupongeza Mkoa wa Dar es Salaam kwa kuendelea kuwasajili wafanyabiashara wadogo ili kuwawezesha kwanza kutambulika kirahisi na pili kupata faidia ya kupata huduma mbalimbali za kiserikali.**

Mheshimiwa Spika, hata hivyo, kasi ya ujenzi wa miundombinu mbalimbali kwa ajili ya wamachinga ni ndogo

ukilinganisha na idadi ya wamachinga nchini na kasi ya kukua na kuongezeka kwa wafanyabiara ndogondogo. Aidha, juhudi za kuwapanga Wamachinga zimekuwa zikionekana zaidi katika majiji na kuacha Halmashauri za Manispaa na miji bila mipango Madhubuti ya kuwapanga Wamachinga. Katika uchambuzi wa taarifa za Wizara zilizowasilishwa mbele ya Kamati, ilibainika kuwa Mamlaka za Serikali za Mitaa zimekuwa zikiweka mikakati mbalimbali ya kuwapanga Wamachinga ili kuondoa ukaaji holela unaofanywa na Wafanyabiashara hao katika miji na manispaa mbalimbali nchini. Uchambuzi wa Kamati unaonesha kuwa juhudi zinazowekwa na Serikali bado hazitoshelezi kuondoa changamoto za ukaaji holela wa Wamachinga nchini. **Kamati inashauri Serikali kuongeza juhudi katika kupanga na kujenga miundombinu kwa ajili ya wamachinga nchini katika Halmashauri za Miji, Manispaa na Majiji mbalimbali nchini .**

2.4.2.10 Utengaji na Matumizi ya Mapato ya Ndani Katika Sekta ya Kilimo na Mifugo kwa Mwaka 2023/2024

Mheshimiwa Spika; katika mwaka wa fedha 2023/2024, Mamlaka za Serikali za Mitaa zilikadiria kukusanya shilingi **215,101,366,070.62** kutoka vyanzo vya ushuru wa mazao ya kilimo na mifugo. Makadirio ya fedha zilizotakiwa kutolewa kuendeleza sekta hizo ni shilingi **43,296,530,434.31**. Hali halisi ya makusanyo kutoka vyanzo hivyo ni **shilingi 226,879,000,902.34**. Kutokana na makusanyo hayo halisi

Shilingi 45,213,513,666.59 zilitakiwa kutolewa na kutumika kwa ajili ya kuendeleza Sekta za Kilimo na Mifugo.

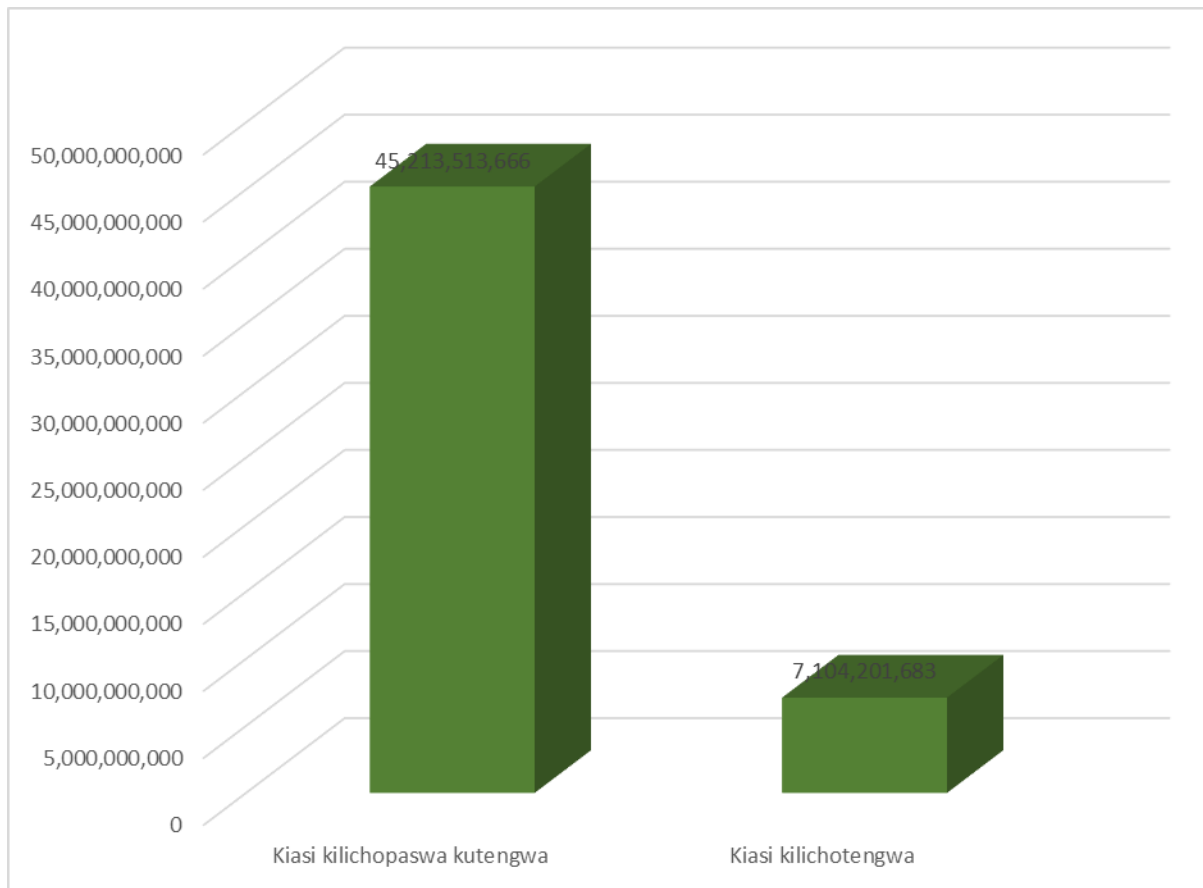
Mheshimiwa Spika, hadi kufikia tarehe 30 Juni, 2024 **shilingi 7,104,201,683.36** sawa na **asilimia 16.41** zilitumika kuendeleza sekta hizo na hivyo kutokufikia lengo lililowekwa. Kamati inaona kuwa Mamlaka hazijafanya juhudi za kutosha za kupeleka fedha hizo kwa ajili ya kuendeleza sekta za kilimo na mifugo. **Kamati inashauri halmashauri zihakikishe kuwa fedha zinazopaswa kutengwa na kupelekwa ajili ya kilimo na mifugo zinapelekwa kwa utimilifu na kwa wakati.**

Jedwali Na. 1: Mchanganuo wa makusanyo ya mapato ya ndani na utolewaji wa makusanyo kwa ajili ya maendeleo ya kilimo na mifugo

Na.	Kiasi kilichotengwa	Kiasi kilichokusanywa	Ongezeko	Asilimia
1.	215,101,366,070	226,879,000,902	11,777,634,832	105.5

Chanzo: Taarifa za Wizara na Usanifu wa Kamati

Kielelezo Na 3: Mchanganuo wa upangaji wa fedha kwa ajili ya maendeleo ya kilimo na mifugo

Chanzo: Taarifa za Wizara na Usanifu wa Kamati

2.4.2.11 Utekelezaji na Ukamilishaji wa Mradi wa Kitega Uchumi cha Usafirishaji na Biashara cha Afrika Mashariki (East African Commercial and Logistics Center – EACLC)

Mheshimiwa Spika; Halmashauri ya Manispaa ya Ubungo inatekeleza uwekezaji wa Kitega Uchumi cha Mradi wa Uwekeza wa Kituo cha Usafirishaji na Biashara cha Africa Masharikia (*The East Africa Commercial and Logistics Center – EACLC*). Mradi huu unatekelezwa kwa njia ya ubia kati ya Halmashauri ya Manispaa ya Ubungo na mwekezaji aitwaye Shanghai Linhang Group Ltd. Mradi huu unaotekelezwa kwa njia ya ubia kati ya Serikali na Sekta Binafsi (*Public Private*

Partnership – PPP) unafanyika katika eneo la iliyokuwa stendi ya zamani ya mabasi Ubungo kwa gharama ya **Shilingi 303,300,000,000.00**. Gharama hii inajumuisha fedha za mwekezaji **shilingi 280,000,000,000.00** na Fedha za Manispaa kiasi cha **Shilingi 23,300,000,000.00**. Hadi kufikia Agosti, 2024 jumla ya **Dola za Kimarekani 95,000,000.00** sawa na **Shilingi za Kitanzania 242,250,000,000.00** zilikuwa zimetumika.

Mheshimiwa Spika, utekelezaji wa mradi huu ulianza rasmi kutekelezwa tarehe 1 Mei, 2023 na ulitarajia kukamilika mwezi Oktoba, 2024. Utekelezaji wa mradi umeshakamilika kwa awamu ya kwanza ya muundo wa jengo na kwa sasa awamu ya pili kazi ya umaliziaji inaendelea. Kamati ilielezwa kuwa hadi kufikia Oktoba, 2024 mradi ungekuwa umekwishakukamilika na kuzinduliwa.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza Halmashauri ya Manispaa ya Ubungo kwa ubunifu huu wa uwekezaji kwa kutumia mfumo wa Ubia kati ya Serikali na Sekta Binafsi. Hii ni dalili kuwa pamoja na kukua kwa biashara ndani ya nchi lakini pia biashara kati ya Tanzania na nchi nyingine inaendelea kukua na kuimarika. Aidha, mradi huu utaongeza mapato kwa Serikali, kuimarisha uchumi kutokana na kuongezeka kwa mzunguko wa fedha kupitia wageni, kukuza uhusiano wa Kimataifa na kupendezesha Jiji. **Kamati inapongeza kwa juhudi za Serikali kuongeza idadi ya masoko ya kimataifa nchini na hususan katika Jiji la Dar es**

Salaam. Kamati inashauri Serikali kuutekeleza mradi huu kwa uangalifu ili soko hili likishafunguliwa lisiathiri Soko la sasa la Kimataifa la Kariakoo.

2.5 UTEKELEZAJI WA MAAZIMIO YA BUNGE

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea na kujadili taarifa za Wizara inayoismamia kuhusu Utekelezaji wa Maazimio ya Bunge yaliyotokana na Taarifa ya Kamati ya Mwaka 2023/2024 iliyosomwa na kujadiliwa na Bunge Februari 13, 2024. Maazimio hayo yalitolewa kwa msingi wa matarajio ya wananchi kuhusu shughuli za umma na ustawi wa wananchi nchini. Kilichofanyika ni kuonesha matarajio na kuacha uhuru kwa utekelezaji ndani ya kipindi cha Februari, 2024 – Januari, 2025.

Mheshimiwa Spika, katika uchambuzi wake Kamati imebaini kuwa kwa asilimia kubwa maazimio hayo yametetelezwa, na yaliyobaki Kamati imefahamishwa kuwa michakato ya utekelezaji wake inaendelea. Taarifa ya utekelezaji wa maazimio hayo ni kama ifuatavyo: -

2.5.1 Mpango wa Ukarabati wa Shule Kongwe za Sekondari za Serikali.

Mheshimiwa Spika, katika utekelezaji wa azimio hili Serikali imeieleza Kamati kuwa imetoa maelekezo kwa Makatibu Tawala wa Mikoa na Wakurugenzi wa Mamlaka za Serikali za

mitaa kuzingatia Sheria ya Ununuzi wa Umma Sura 410 na Kanuni zake katika kutekeleza miradi ya maendeleo.

Mheshimiwa Spika, Wizara haikuwasilisha kwa Kamati waraka, barua ama mwongozo wa maelekezo uliotolewa kwa Makatibu Tawala wa Mikoa na Wakurugenzi wa Mamlaka za Serikali za mitaa hali iliopelekea Kamati kushindwa kupata Ushahidi wa utekelezaji wa azimio hili.

2.5.2 Utaratibu wa Halmashauri Nchini kutumia asiliia 10 ya mapato ya ndani kwa ajili ya mikopo kwa Makundi Maalum.

Mheshimiwa Spika, Bunge lilipitisha azimio la kuitaka Serikali kufanya marekebisho ya Sheria na Kanuni juu ya utaratibu mzima wa Halmashauri Nchini kutumia asilimia 10 ya mapato ya ndani ili mfuko huo uweze kukidhi makundi yote.

Mheshimiwa Spika, Kamati imeelezwa kuwa pamoja na mambo mengine Serikali imeshaanza mchakato wa kutekeleza maagizo hayo, ambapo mpaka sasa wameshaunda timu ya kuandaa Rasimu ya marekebisho ya Sheria ili yaweze kuzingatiwa wakati wa kuandaa Sheria ya Fedha ya Mwaka 2023.

2.5.3 Mradi wa Mabasi yaendayo kwa Haraka Dar es Salaam (DART)

Mheshimiwa Spika, Katika azimio hili la Bunge, Bunge iliitaka Serikali kuandaa Mswada wa Sheria utakaoweka mfumo mzuri utakaosimamia Usafiri wa Umma Mijini. Wizara imeieleza

Kamati kuwa Serikali imekamilisha Waraka wa Baraza la Mawaziri kuhusu pendekezo la kutungwa kwa Sheria ya Usafiri wa Umma Mijini. Waraka huo kwa sasa upo kwenye ngazi ya Sekretarieti ya Baraza la Mawaziri, baada ya kupita ngazi mbalimbali mswada utawasilishwa Bungeni.

Mheshimiwa Spika, Serikali imeahidi kuuleta Mswada huo Bungeni mapema iwezekanavyo.

2.5.4 Uendeshaji wa Masoko Nchini

Mheshimiwa Spika, Katika azimio hili la Bunge, Bunge iliitaka Serikali iweke utaratibu Madhubuti wa kisheria utakaobainisha ufanyaji kazi wa wahusika wote wa usimamizi wa masoko wakiwemo watu wa kati pamoja na kubainisha bei elekezi ya upangishaji wa vizimba vya sokoni.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilielezwa kuwa Serikali imefanya uchambuzi wa changamoto zilizobainishwa na Bunge na kubaini chanzo cha changamoto hii ni Sheria zinazosimamia masoko Nchini. Aidha, uchambuzi umefanyika ili kubaini mapungufu katika Sheria ndogo zinazosimamia uendeshaji wa masoko katika Mamlaka za Serikali za Mitaa. Uchambuzi huu utaiwezesha Ofisi ya Rais – TAMISEMI kuandaa Sheria ndogo ya Mfano itakayozingatia masuala ya bei na upangishaji wa vizimba na uwepo wa madalali katika masoko ili itumike na Halmashauri zote Tanzania Bara kuandaa Sheria zao ndogo za usimamizi na uendeshaji wa Masoko Nchini.

Mheshimiwa Spika, Ofisi ya Rais - TAMISEMI imetoa ahadi (*commitment*) kuwa hadi kufikia mwezi Juni, 2025 itakuwa imekamilisha maandalizi ya Sheria Ndogo ya Mfano kwa ajili ya kutumika na Halmashauri kuandaa Sheria Ndogo za kusimamia uendeshaji wa masoko yao. Aidha, Wizara imeahidi kuuleta Mswada wa marekebisho ya Sheria Bungeni.

2.5.5 Shirika la Masoko ya Kariakoo

Mheshimiwa Spika, Katika azimio hili Serikali ilielekezwa kufanya mambo yafuatayo: -

- (i) Serikali iliongezee mtaji Shirika la Masoko Kariakoo ili limudu majukumu yake kikamilifu na kuchangia pato la Taifa na ustawi wa Maisha ya Wananchi; na
- (ii) Serikali iandae mapendekezo ya marekebisho ya Sheria iliyoanzisha Shirika la Masoko ya Kariakoo ili kusahihisha upungufu katika Sheria hiyo.

Mheshimiwa Spika, Serikali imeieleza Kamati kuwa michakato mbalimbali ili kutekeleza maagizo hayo tayari imeshaanza ambapo hatua iliyofikiwa sasa ni uchambuzi wa Sheria Sura 132 ya Shirika la Masoko ya Kariakoo na kubainisha maeneo yanayohitaji kufanyiwa marekebisho ya Sheria hiyo. Aidha, ukamilishaji wa hatua zinazofuata za kurekebisha Sheria utaenda sambamba na mwongozo wa mabadiliko utakaotolewa na Serikali.

2.5.6 Wakala wa Barabara Vijijini na Mijini (TARURA)

Mheshimiwa Spika, pamoja na maazimio mengine kuhusu TARURA Bunge lilitoa azimio la kuitaka Serikali kutafuta utaratibu endelevu utakaoiwezesha TARURA kupata fedha za kutosha ili iweze kutekeleza kazi zake za kukarabati na kujenga barabara mpya. Kamati ilijulishwa kuwa Serikali kwa kushirikiana na Sekta binafsi imeanzisha Hati Fungani ya Samia Infrastructure Bond ambayo itasaidia katika upatikanaji wa fedha kwa lengo la kukusanya zaidi ya **Shilingi 150,000,000,000** zitakazotumika katika miradi ya ujenzi wa miundombinu ya Barabara. Kamati inatoa pongezi kwa Serikali kwa kuanzisha hati fungani hiyo

2.5.7 Utekelezaji wa Miradi ya Kimkakati Katika Halmashauri Nchini

Mheshimiwa Spika, Bunge liliazimia kuwa Serikali ifanye marekebisho katika Mwongozo wa Miradi ya Kimkakati utakaotoa fursa sawa kwa Halmashauri zote nchini ili kukidhi azma ya Serikali ya kuongeza mapato ya Halmashauri na kuwezesha ustawi wa wananchi.

Mheshimiwa Spika, Kamati imeelezwa kwamba Serikali kwa kushirikiana na Mfuko wa Umoja wa Mataifa wa Maendeleo ya Mitaji (UNCDF) tayari wameshaandaa mwongozo wa Kitaifa wa Uandaaji na Ugharamiaji wa Miradi ya Kuongeza Mapato.

2.6 Kushiriki katika Semina

Mheshimiwa Spika, Wajumbe wa Kamati ya Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa walipata fursa ya kushiriki katika semina mbalimbali zilizoandaliwa na Wizara na Taasisi zilizo chini ya Wizara ya Ofisi ya Rais - Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa, Wizara ya Fedha pamoja na Wizara ya Ardhi Nyumba na Maendeleo ya Makazi.

Aidha, semina hizo zililenga kuwaelimisha Wajumbe wa Kamati ili kuwaongezea ujuzi na uelewa kuhusiana na masuala mbalimbali ya kiutekelezaji ndani ya Wizara na taasisi zake pamoja na kuwakumbusha kuhusu wajibu na majukumu ya Kibunge ambayo wanayatekeleza katika kuisimamia na kuishauri Serikali.

SEHEMU YA TATU

3.0 MAONI NA MAPENDEKEZO YA KAMATI

3.1 MAONI YA JUMLA

Mheshimiwa Spika, kufuatia utekelezaji wa majukumu ya Kamati, Mafanikio na Changamoto zilizobainika katika kipindi cha Februari, 2024 hadi Januari, 2025, Kamati inatoa maoni yafuatayo: -

- (i) Upungufu wa watumishi katika sekta ya elimu na afya ni changamoto kubwa kwenye halmashauri nyingi nchini, **Kamati inashauri**, Serikali kuendelea na utaratibu wa kutoa Ajira kwa watumishi wa kada za afya na

elimu kwenye halmashauri nchini ili kupunguza tatizo hili;

- (ii) Tatizo za msawazo wa walimu nchini limeonekana kuleta changamoto kwa maeneo mengine, hasa ya mijini, kuwa na mrundikano wa watumishi hao ilihali maeneo ya vijijini yanakosa walimu. Kamati inashauri Serikali iwezeshe Tume ya Utumishi wa Walimu kushughulikia suala la usambazaji wa walimu nchini;
- (iii) Chuo cha Afya na Sayansi Shirikishi Kibaha kina miundombinu chakavu ambayo yanakifanya chuo hiki kushindwa kutekeleza jukumu lake ipasavyo na hivyo kuleta athari kwa wanafunzi wanaosoma katika chuo hicho. Kamati inashauri kuwa Serikali itafute na kutenga fedha kwa ajili ya ukarabati wa miundombinu ya chuo hicho ambacho ni muhimu sana kwa utoaji wa elimu ya afya kwa Watanzania;
- (iv) Bajeti zinazopitishwa na Bunge kwa ajili ya utekelezaji wa miradi yote ya maendeleo ikiwemo ujenzi wa shule, barabara na vituo vya afya, zipelekwe kwa wakati ili kuleta tija katika uendelezaji wake. Aidha, Serikali inapaswa kuongeza nguvu katika usimamizi wa miradi ya maendeleo na kuwachukulia hatua za kinidhamu watumishi wazembe wanaoshindwa kusimamia matumizi ya Fedha zilizopelekwa kwaajili ya utekelezaji wa miradi mbalimbali; na

(v) Uharibifu wa miundombinu ya barabara iliyosababishwa na mvua za El Nino na Kimbunga Hidaya haikuweza kukarabatiwa kutokana na fedha ndogo zilizopelekwa kwa TARURA. Kamati inaona kuwa uharibifu unaweza kuwa mkubwa zaidi kutokana na mvua zinazoendelea kunyesha na mvua za masika zinazotarajiwa kunyesha hivi karibuni. **Kamati inaishauri** Serikali kutafuta fedha za dharura na kuzipeleka TARURA ili ziweze kusaidia ukarabati wa miundombinu hiyo ya Barabara.

3.2 MAONI MAHSUSI

3.2.1 Uimarishaji wa Sekretarieti za Mikoa

KWA KUWA, Ofisi nyingi za Waheshimiwa Wabunge majimboni hazina vitendea kazi;

NA KWA KUWA, kutokuwepo kwa vitendea kazi katika ofisi za Waheshimiwa Wabunge majimboni kunasababisha Ofisi za Wabunge kushindwa kutekeleza majukumu yao ya kuwaletea maendeleo wananchi wao;

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba, Serikali itenge bajeti kwa ajili ya kununua vitendea kazi kwa ajili ya Ofisi za Waheshimiwa Wabunge zisizo na vitendea kazi.

3.2.2 Uimarishaji wa Shirika la Elimu Kibaha

KWA KUWA, Serikali iliazimia kuvunja mashirika ya uma yasiyo na faida likiwemo Shirika la Elimu Kibaha;

NA KWA KUWA, Shirika la Elimu Kibaha bado ni muhimu kwa maendeleo ya taifa letu; na kwamba Shirika hili halikuundwa kwa lengo la kutengeneza faida;

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba Shirika la Elimu Kibaha liimarishwe ili liweze kutoa huduma kwa wananchi kama ilivyokusudiwa katika sheria ya uundwaji wake.

3.2.3 Ulipaji wa fidia kwa ajili ya upishaji wa Mradi wa Mabasi ya Mwendokasi Dar es Salaam

KWA KUWA, ujenzi wa miundombinu ya BRT awamu ya tano na sita inachelewa kuanza kutekelezwa kutokana na wananchi walio kwenye maeneo ya ujenzi wa miundombinu hiyo kutokulipwa fidia;

NA KWA KUWA, kuchelewa huko kunasababisha gharama za utekelezaji wa mradi kuongezeka kutokana na mabadiliko ya kiuchumi nchini;

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba Serikali iharakishe kulipa fidia katika maeneo yote yanayotakiwa kujengwa miundombinu ya BRT ambazo hazijalipwa ili miradi hiyo ijengwe kwa wakati.

3.2.4 Kutatua Mgogoro wa utekelezaji wa Mradi wa Mabasi yaendayo Kasi kati ya DART na UDART

KWA KUWA, mgogoro uliopo kati ya UDART na DART unasababisha ugumu wa utekelezaji wa Sheria ya Bajeti ya Mwaka 2024;

NA KWA KUWA, kutokutekelezwa kwa sheria hiyo ni kosa kisheria;

NA KWA KUWA, kutokutekelezwa kwa sheria hiyo kunasababisha uendeshaji wa shughuli za DART kukwama, na hivyo kuathiri mipango ya uboreshaji wa usafirishaji katika Jiji la Dar es Salaam na ucheleweshwaji wa mabasi;

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba, Serikali itatue mgogoro huo haraka ili kuiwezesha DART kutekeleza majukumu yake kwa ufanisi

3.2.5 Changamoto ya Udumavu Nchini

KWA KUWA, kwenye baadhi ya mikao ya Tanzania bado kuna kiwango kikubwa cha udumavu,

NA KWA KUWA, hali ya udumavu inahatarisha ustawi wa taifa hapo baadaye;

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba; Serikali iongeze kampeni na kuanzisha program mahsusni ya kuhakikisha kuwa udumavu unatokomezwa nchini na kupima hatua za utekelezaji wa kampeni hiyo kwa kipindi kitakachofaa.

3.2.6 Halmashauri Kutumia Mapato ya Ndani kwa ajili ya Utengenezaji wa Barabara

KWA KUWA, mvua zinazoendelea kunyesha nchini zinaendelea kuharibu miundombinu ya Barabara;

NA KWA KUWA, kuharibika kwa Barabara nyingi kunasababisha usumbufu kwa abiria na kwa wananchi kusafirisha bidhaa mbalimbali kwenda kwenye masoko;

NA KWA KUWA, TARURA ina bajeti isiyotosheleza kuharakisha utekelezaji wa urejeshaji wa miundombinu ya Barabara iliyoharibika na mvua mbalimbali na Kimbunga Hidaya kwa wakati;

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba, Halmashauri za Wilaya nchini ambazo zinatakiwa kuchangia asilima 10 kwa kutumia mapato yao ya ndani waisaidiane na TARURA ili kurejesha Barabara zilizoharibiwa na mvua nchini.

3.2.7 Kuhusu Serikali kutenga na kupeleka fedha TARURA kama zinavyopitishwa na Bunge

KWA KUWA, upelekaji wa fedha kwenda TARURA unasuasua hata kama fedha hizo zinatengwa;

NA KWA KUWA, kutokupeleka fedha hizo kwa wakati kunaendelea kuifanya miundombinu ya Barabara kuendelea kuharibika zaidi;

NA KWA KUWA, hali hiyo inaendelea kuleta usumbufu kwa wananchi nchini na kurudisha nyuma usitawi wa wananchi hao;

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba fedha zote zinazotengwa kwenye bajeti ya TARURA ziende kama zilivyotengwa na kwa wakati.

3.2.8 Matumizi ya Mfumo wa Manunuzi wa NEST

KWA KUWA, watendaji wengi katika Halmashauri nchini bado hawana uelewa wa ndani kuhusiana na matumizi ya mfumo wa manunuzi wa NEST;

NA KWA KUWA kuwepo kwa uelewa mdogo wa watendaji katika Halmashauri nchini kuhusiana na matumizi ya mfumo wa manunuzi wa NEST kunasababisha miradi mingi kukwama ama kuchelewa, ama kutekelezwa kwa kiwango cha chini;

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba Serikali itafute njia bora ya kuhakikisha kwamba tatizo la mfumo wa manunuzi linatatuliwa ili shughuli za manunuzi zifanyike kwa wakati na kwa ufanisi unaotakiwa.

3.2.9 Ukosefu wa hosteli kwa ajili ya wanafunzi wa Chuo cha Serikali za Mitaa – Hombolo

KWA KUWA Chuo cha Serikali za Mitaa Hombolo hakina hosteli za kutosha kwa ajili ya wanafunzi wa chuo hicho na hivyo kufanya wanafunzi wengi kuishi kwenye nyumba za watu binafsi;

NA KWA KUWA wanafunzi hao kuishi kwenye nyumba za watu ambazo usalama wake ni mdogo kunasababisha wanafunzi hao kutokuwa salama, hali inayotishia kushuka kwa uwezo wao wa kujifunza na hivyo kupunguza kiwango cha ufaulu;

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba: -

- (i) Serikali iharakishe mchakato wa ujenzi wa hosteli kwa mfumo wa Ushirika kati ya Serikali na Sekta Binafsi (*Public Private Partnership – PPP*) ili kujenga hosteli zitakazosaidia kuwafanya wanafunzi wote kuishi ndani ya chuo;

3.2.10 Uwepo wa wimbi kubwa la watumishi wa Afya na Elimu kuhama maeneo ya vijijini, hasa yenye mazingira magumu kwenda mijini

KWA KUWA kumekuwa na wimbi kubwa la watumishi katika kada za afya na elimu kuhama maeneo ya halmashauri yenye mazingira magumu kuishi;

NA KWA KUWA kuhama kwa watumishi hao kunaacha ombwe la upungufu wa watumishi katika Sekta za Afya na Elimu katika maeneo yenye mazingira magumu, hasa ya vijijini;

NA KWA KUWA upungufu huo unazidisha ugumu usitawi hafifu wa maisha na huduma kwa wananchi wanaoishi maeneo hayo;

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba Serikali iboreshe mazingira kwa kutoa kipaumbele katika uboreshaji wa huduma za watumishi katika maeneo hayo.

3.2.11 Halmashauri kuchangia Bodi ya Mikopo ya Serikali za Mitaa

KWA KUWA chanzo kimojawapo cha bajeti ya Bodi ya Mikopo ya Serikali za Mitaa ni michango kutoka halmashauri zote nchini;

NA KWA KUWA halmashauri nyingi nchini hazitekelezi jukumu hili la kuchangia Bodi ya Mikopo ya Serikali ya Mitaa;

NA KWA KUWA kukosekana kwa michango kutoka katika Halmashauri kunasababisha Bodi kushindwa kutekeleza majukumu yake ipasavyo;

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba, Serikali iweke mkakati wa kuzilazimisha Halmashauri kuichangia na kulipa malimbikizo ya madeni ya Bodi ya Mikopo ya Serikali za Mitaa;

3.2.12 Ukamilishaji wa Maboma ya Afya na Elimu na vyoo katika Halmashauri nchini

KWA KUWA kuna maboma mengi yaliyojengwa kwa kwa nguvu za wananchi kwa ajili ya huduma za afya, elimu na vyoo yamebaki bila kumaliziwa kwa sababu ya Halmashauri kukosa fedha;

NA KWA KUWA kuendelea kuwepo kwa maboma hayo kunanyima utoaji wa huduma kwa wananchi, aidha kunasababisha maboma hayo kuchakaa hata kabla ya kwisha;

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba Serikali itafute fedha za dharura kwa ajili ya ukamilishaji wa maboma hayo.

SEHEMU YA NNE

4.0 HITIMISHO

Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Kamati ninapenda kutoa shukrani za dhati kwa Mhe. Mohamed Omary Mchengerwa, (Mb) – Waziri wa Nchi, Ofisi ya Rais, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa, Naibu Mawaziri Mhe. Mhe. Dkt. Festo John Dugange (Mb) pamoja na Mhe. Zainab Katimba kwa ushirikiano wao kwa Kamati.

Aidha, ninawashukuru watendaji wote wa Ofisi ya Rais - Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa, wakiongozwa na Katibu Mkuu, Ndg. Adolf Ndunguru kwa ushirikiano wao kwa Kamati wakati wote ilipokuwa ikitekeleza majukumu yake.

Mheshimiwa Spika, kwa namna ya pekee niwashukuru kwa moyo wa dhati Wajumbe wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa wakiongozwa na Makamu Mwenyekiti wa Kamati, Mhe. Jafari Wambura Chege, kwa ushirikiano walionipatia katika kipindi chote cha mwaka mmoja cha utekelezaji wa shughuli za Kamati. Aidha, ninatambua na kuthamini michango yao adhimu na kujitoa kwao kikamilifu katika kuhakikisha Kamati yetu inatekeleza wajibu wake kikamilifu. Orodha ya majina ya Wajumbe wa Kamati ni kama ifuatavyo: -

1. Mhe. Lazaro Justin Nyamoga, Mb. – **Mwenyekiti**
2. Mhe. Jafari Wambura Chege, Mb. – **M/Mwenyekiti**
3. Mhe. Margaret Simwanza Sitta, Mb. – **Mjumbe**
4. Mhe. Sylvestry Francis Koka, Mb. “
5. Mhe. Zuberi Mohammed Kuchauka, Mb. “
6. Mhe. Zacharial Paulo Issaay, Mb. “
7. Mhe. Salome Wycliff Makamba, Mb. “
8. Mhe. Mwitwa Mwikabe Waitara, Mb. “
9. Mhe. Sebastian Simoni Kapufi, Mb. “
10. Mhe. Amandus Julius Chingulile, Mb. “
11. Mhe. Doroth George Kilave, Mb. “
12. Mhe. Saashisha Elinikyo Mafuwe, Mb. “
13. Mhe. Mwantakaje Haji Juma, Mb. “
14. Mhe. Mwantum Mzamili Zodo, Mb. “
15. Mhe. Mwantatu Mbarak Khamis, Mb. “
16. Mhe. Erick James Shigongo, Mb. “
17. Mhe. Ameir Abdalla Ameir, Mb. “

18. Mhe. Hawa Subira Mwaifunga, Mb. “

19. Mhe. Godwin Emmanuel Kunambi, Mb. “

Mheshimiwa Spika, kwa namna ya pekee pia ninapenda kumshukuru Katibu wa Bunge, **Ndg. Baraka Idelphonc Leonard** kwa ushirikiano wake kwa Kamati katika kipindi chote Kamati ilipokuwa ikitekeleza majukumu yake, pamoja na Sekretarieti ya Kamati hii, kwa kuratibu vyema shughuli za Kamati ikiwa ni pamoja na kukamilisha maandalizi ya Taarifa hii.

Mheshimiwa Spika, baada ya maelezo hayo ya kina kuhusu shughuli zilizotekelezwa na Kamati, uchambuzi wa matokeo ya utekelezaji wa shughuli hizo, maoni na mapendekezo ya Kamati, naomba kutoa hoja kwamba, Bunge lako Tukufu sasa lipokee na kuikubali taarifa ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa, pamoja na Maoni na Mapendekezo yaliyomo katika taarifa hii.

Mheshimiwa Spika, naomba kutoa hoja.

Justin Lazaro Nyamoga (Mb),

MWENYEKITI

KAMATI YAKUDUMU YA BUNGE YA TAWALA

ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA

11 Februari, 2025